

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Michal Knapec

Nacistická právní filosofie

Diplomová práce

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Nacistická právní filosofie vypracoval samostatně a uvedl jsem v ní všechny použité zdroje.

V Žiline, dňa 6.8. 2012

.....

Michal Knapec

OBSAH

OBSAH	3
Úvod	4
1. Nacionalizmus	5
2. Nacizmus a filozofia nacizmu	7
3. Nacistické Nemecko	10
3.1. Legálny prerod demokracie v totalitu	10
3.2. Nacistické štátne zriadenie	11
4. Nacistická právna náuka	14 Chyba! Záložka není definována.
4.1. Volksgeist a prospech národu	14
4.2. Právo a morálka; neduhy právneho poriadku podľa nacistov	17
4.3. Štát	20
4.4. Dualizmus nacistického práva	21
5. Prejavy nastickej právnej filozofie v pozitívnom práve	36
5.1. Ústavné a správne právo	36
5.2. Trestné právo	37
5.3. Občianske právo	38
5.4. Pracovné právo	39
5.5. Rodinné právo	41
6. Justícia v nacistickom Nemecku	42
6.1. Proces ovplyvňovania a podriaďovania súdnictva strane	43
6.1.1. Vecná závislosť súdov	43
6.1.2. Personálna závislosť súdov	49
6.1.3. Inštitucionálna závislosť súdov	52
6.2. Vytváranie súdneho rozhodnutia	58
Záver	61
Resumé	62
Zoznam použitých zdrojov	63

Úvod

Počiatky nacionalizmu v rôznych podobách siahajú až do dôb prvotnej deľby spoločnosti na skupiny a kmene, kedy už samé oddelenie príslušníkov jednej skupiny od príslušníkov druhej znamenalo nižšiu intenzitu spoločenských väzieb medzi týmito dvoma skupinami v kontraste s intenzitou väzieb v rámci skupín samotných. Toto odcudzenie v spojení s ľudskou sebeckosťou, hlúposťou, intoleranciou, egoizmom a tiež strachom z neznámeho vyústilo v jeden z najväčších problémov civilizácie – nacionalizmus. Od jeho prejavov v malom merítku v prvotnopospolnej spoločnosti a teda s menšími dôsledkami sprevádzal ľudstvo rokmi cez prvé malé štáty až po vrchol toho, čo môže spôsobiť – prvú a druhú svetovú vojnu, pričom jeho úloha stále neskončila, a žije v ľudskej spoločnosti naďalej.

Táto práca má za úlohu rozobrať prejavy nacionalizmu na príklade nacistického Nemecka po filozoficko-právnej stránke. Ukazuje nezmyselnosť, nelogickosť a účelovosť nacistického právneho zmýšľania a oboznamuje aj s problematikou nacionalizmu všeobecne. Konkrétne nemeckou nacistickou ideológiou, filozofiou, nacistickým právnym myslením, právnym poriadkom a rovnako tak súdnictvom Tretej ríše. Všetky tieto kategórie som bez zbytočného pitvania zahrnul do tejto práce, pretože sa nazdávam, že je to účelné v záujme čo najlepšieho pochopenia a osvetlenia danej problematiky, keďže spolu úzko súvisia.

1. Nacionalizmus

Nacionalizmus v rôznych podobách je jeden z najstarších spoločenských javov ľudstva, ktorý spôsobil v priebehu vekov veľa problémov. Nacionalizmus môžeme definovať ako politickú ideológiu, ktorá spája určitý okruh ľudí do spoločenskej skupiny – národa na základe určitých spoločných kritérií. Týmito kritériami môžu byť jazyk, rasa, kultúra, náboženstvo, história, fakt samotného narodenia sa v takej skupine, alebo všetky dohromady. Tieto kritéria by som označil ako základné. Samozrejme pri tak rozsiahlej a zložitej ideológii ako nacionalizmus môže byť kritérií príslušnosti k určitej skupine oveľa viac. To závisí napríklad na konkrétnom prejave nacionalizmu v tej - ktorej krajine, v tej – ktorej dobe, za tým – ktorým účelom, atď.

Ako už bolo uvedené, nacionalizmus v zmysle myšlienky, ktorú predstavuje vznikol s prvým identifikovaním sa ľudí do skupín v prvotnospoločnej spoločnosti. Tzv. moderný nacionalizmus v dnešnom zmysle slova teda sebaurčenie národov ako ich poznáme dnes má pôvod v 18. a 19. storočí a súvisí s vlnou národno-oslobodzovacích a zjednocovacích revolúcií Európy a s Americkou revolúciou. Základy moderného nacionalizmu stoja na Americkej a Francúzskej revolúcii z konca 18. storočia, ktoré predstavujú dve z troch dobových príčin vzniku nacionalizmu. Americká revolúcia a americká vojna o nezávislosť, ktorou Spojené štáty americké získali nezávislosť od Britského impéria sú zástupcami sebaurčenia národa v zmysle získania politickej nezávislosti a utvorenia štátneho zriadenia vychádzajúceho z myšlienky, že národ má právo sám spravovať svoje záležitosti nezávisle na vonkajšej a teda cudzej moci. Takto došlo tiež napríklad k nezávislosti Grécka na Osmanskej ríši alebo nezávislosti Belgicka na Spojenom kráľovstve Holandskom.

Tak ako Americká revolúcia predstavuje právo na nezávislosť štátu a teda národa na inom štáte/národe, Francúzska revolúcia zastupuje druhú z príčin vzniku nacionalizmu a to právo na tzv. národnú nezávislosť vnútornú. To znamená právo národa samotného rozhodovať o vlastnom štáte a podieľať sa tak na politickej moci v kontraste s dovtedajšou absolutistickou monarchiou, kde toto právo prináležalo panovníkovi – absolutistickému monarchovi. Francúzska revolúcia priniesla pád

absolutistickej monarchie a bola krokom k demokratickému štátnemu zriadeniu ako ho v Európe poznáme dnes.

Treťou príčinou vzniku moderného nacionalizmu bola roztrieštenosť/nejednotnosť národov v Európe, ktorá dala za vznik rôznym národnostným zjednocovacím hnutiam a vyvrcholila v zjednotenie národov/menších národných štátov v jeden štát za účelom naplnenia základnej myšlienky, ktorá stojí za všetkými tromi príčinami vzniku nacionalizmu a to: „Jeden národ, jeden štát“. Takto došlo napríklad k zjednoteniu Talianska a zjednoteniu Nemecka v polovici 19. storočia.

2. Nacizmus a filozofia nacizmu

Hneď na úvod je nevyhnutné povedať, čo vlastne najviac charakterizuje nacizmus. To, čo sa tiahne skrz naskrz všetkými oblasťami nacistického štátneho zriadenia v Nemecku. Účelovosť. V tejto súvislosti by som rozoznával dvojakú účelovosť, povedzme oficiálnu a neoficiálnu. Oficiálna účelovosť, ktorú hlása nacistická ideológia verejne je účelovosť v zmysle tom, že záujem národa je na prvom mieste a jediným ukazovateľom všetkého a jediným a najdôležitejším cieľom všetkých odvetví spoločnosti je prospech nemeckého ľudu. Účelovosť neoficiálna, ktorá je charakteristická pre všetky totalitné režimy zase predstavuje súkromný účel despotickeho vedenia štátu, ktorý sa môže samozrejme od záujmu ľudu odchýliť podľa aktuálnej potreby vrcholných predstaviteľov štátu a ktorý má zase za prvoradý cieľ udržanie si politickej moci. Táto dvojaká účelovosť a predovšetkým tá neoficiálna má nezastupiteľné miesto a vlastne tvorí samotný základ nastickej právnej filozofie ako bude rozobrané ďalej.

Nacizmus je skratkou nemeckého „národného socializmu“, teda ideológie Nastickej strany Nemecka – NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei). Nacizmus v sebe kombinuje nacionalizmus vo svojej krajnej podobe, ktorou je fašizmus s rasizmom a v rámci rasových teórií, najmä antisemitizmom. Stojí na nadradenosti jednej ľudskej rasy – Árijskej nad ostatnými rasami a prezentuje nutnosť čistoty národa čo sa rasy týka pre dosiahnutie dokonalého a prosperujúceho národa a štátu. K podpore teórií o rasovej čistote nacisti využili priamo filozofiu niektorých filozofov rasizmu ako bol napríklad Houston Steward Chamberlaine¹), alebo si prispôbili učenie viacerých známych filozofov po svojom, pričom účelovosť takéhoto prekrúcania sa pravidelne ukazuje v tom, ako nekomplexne býva na tú - ktorú filozofiu a jej autora odkazované. To neznamená nič iné než obyčajné vytrhávajúce z kontextu, použitie hodiacych sa ideí a vypustenie tých nehodiacich sa.

V nacizme sa stretáva fašistická myšlienka „všetko pre národ“ a autoritatívnosť, reprezentovaná diktátorským štátnym zriadením so socializmom, ktorý sa ukazoval

¹ PAXTON, Robert.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 41.

v tom, že štát ma slúžiť v prvom rade nemeckému ľudu. Má však slúžiť nemeckému ľudu ako celku, nie jednotlivcovi. Hlavným kritériom všetkého je prínos nemeckému národu vo všetkých možných oblastiach. S týmto prístupom napríklad súvisí aj ekonomické založenie štátu a v ňom určité prvky, ktoré indikujú prítomnosť socializmu.

Napríklad inštitút súkromného vlastníctva. Súkromné vlastníctvo, čo sa produkcie týka, bolo v nacistickom Nemecku všeobecne povolené aj za jedným z rovnakých účelov ako dnes, t.j. podpora konkurencie a teda ekonomického napredovania, čo je dobré pre národ, ale zároveň pokiaľ by súkromné vlastníctvo v konkrétnom prípade odporovalo svojmu hlavnému účelu, teda prospechu nemeckého národa, môže byť znárodnené, alebo akokoľvek inak štátom usmernené. Štát má tiež monopol na určité oblasti výroby a priemyslu a vlastne v konečnom dôsledku v celej ekonomike posledné slovo.

Nacistické nemecké zriadenie teda malo niečo z oboch ideológií proti ktorým bojovalo. Z komunizmu si vzalo nadradené postavenie štátu, ktorý slúži národu ako celku, pričom individuálne záujmy občana sa musia podriaďiť záujmu celku. Dobové prejavy komunistických hnutí tiež pripomína politika Národnej spoločnosti (Volksgemeinschaft²), ktorá hlásala blahobyt pre národ, podporu robotníkov a roľníkov prostredníctvom doktríny Krv a Pôda (Blut und Boden³) a zmazanie spoločenských rozdielov medzi buržoáziou a robotníckou triedou. Za tým účelom boli tiež organizované rôzne oslavy práce a nemeckých robotníkov, ktorí boli stranou prezentovaní ako vysoko cenená spoločenská trieda, ktorá buduje Nemecko.

A z kapitalistického a pravicového postoja si zase nacizmus vzal už spomenuté súkromné vlastníctvo a s tým súvisiacu hospodársku súťaž za účelom podpory konkurencie a teda aj ekonomického pokroku, zákaz kolektívneho vyjednávania robotníkov a odstránenie práva na štrajk. Aj tu sa ale opäť prejavuje ona neoficiálna účelovosť, ktorá sa, ako bolo povedané skôr, tiahne celým nacistickým zriadením. Dobrým príkladom je postoj NSDAP voči buržoázií, ktorú strana odsudzovala,

² PAXTON, Robert O. *Anatomie Fašismu*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2007, s. 44.

³ KNAPP, Viktor. *Problém nacistické právni filosofie*. 2. vydanie. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 32 – 36.

pretože predstavovala koncentráciu priorít jednotlivca na prvom mieste namiesto priorít celého národa a proti nej hlásala solidaritu nemeckého národa a rovné príležitosti pre všetkých. Neskôr ale strana svoj postoj zmenila, pretože zistila, že bez podpory buržoázie svoj cieľ, ktorým bolo politické a mocenské ovládnutie Nemecka, nedosiahne.

Ako už bolo spomenuté skôr, nacisti svojou ideológiou naviazali na viacerých filozofov nacionalizmu a uspôsobili si ich učenie svojmu účelu. Či už prekrútili celok, alebo si z ich učenia zobrali len to vhodné. Robili tak prostredníctvom svojich prívržencov nielen v oblasti všeobecnej filozofie, ale aj ekonomiky a tiež práva, kde sa o zlegitimizovanie nacistického právneho systému pokúšali zase právní experti nacizmu, ako napríklad Hans Frank, Hans Messerschmidt, Heinz Hildebrandt, Carl Schmitt a iní.

Tak napríklad dostal Savignyho Volksgeist (duch národa), ktorý hovoril, že okrem iného aj právo je odrazom ducha národa nový obsah, ktorý mu určili nacisti. Pre Shoppenhauerovu vôľu, ktorá hýbe svetom zase našli domov vo vôli vodcu. Fichte, ktorý mal asi najbližšie k nacistickým predstavám o prozreteľnosti, podriaďovaní osobných záujmov celku a o nemeckom národe, ako najdokonalejšom je vnímaný ako priamy predchodca nacizmu. Avšak aj z jeho učenia nacisti vynechali nehodiace sa ako napríklad odpor proti nadvláde hociktorého národa v Európe, alebo jeho myšlienku, že nijaké rany a zmrzačenia jednotlivca nemožno hojiť slávou celého národa.⁴⁾ Hegelova predstava štátu ako najvyššieho suveréna s jedným vládcom na čele Tretej ríše prišla vhod tiež.⁵⁾ A konečne u ustavične s nacizmom spájaného Nietzscheho s jeho bojovným nadčlovekom, z ktorého pre nacistické účely ostal snáď iba ten názov sa rozhodli nacisti nebrať v úvahu jeho pohrdanie antisemitizmom a nemeckým vlastenectvom.⁶⁾

⁴ ŠTÚR, Svätopluk. *Nemecká vôľa k moci*. Bratislava: Obzor, 1967, s. 12 – 18.

⁵ Tamtiež, s. 34 – 35.

⁶ PAXTON, Robert.O. *Anatomie Fašizmu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 41.

3. Nacistické Nemecko

3.1. Legálny prerod demokracie v totalitu

Weimarská republika, ktorá predchádzala nacistickej Tretej ríši bola federatívnou republikou zloženou z viacerých štátov s vlastnou a na svoju dobu veľmi vyspelou ústavou. Weimarská ústava obsahovala množstvo civilných slobôd a práv tak ako ich poznáme dnes a to hlavne preto, že vznikla v demokratickom štáte, ktorý kontrastoval so svojím predchodcom – Nemeckým cisárstvom na čele s cisárom. Obsahovala slobodu slova, slobodu tlače, slobodu zhromažďovania sa, nedotknuteľnosť obydlia, atď.

Zaujímavou odlišnosťou od iných diktátorských režimov je, že Adolfovi Hitlerovi sa podarilo získať moc v Nemecku a zničiť tak demokratické štátne zriadenie viac či menej legálnym spôsobom. Pokus o násilný prevrat, samozrejme ako to už býva, prebehol. Pivný alebo Mníchovský puč z 8. novembra 1923 však dopadol neúspešne a Adolf Hitler skončil na čas vo väzení. Sériou premyslených taktík dosiahol Hitler prerod demokratickej republiky v režim pod vedením jednej strany s jediným najvyšším predstaviteľom štátu disponujúcim neobmedzenou mocou. Postupné získavanie podpory obyvateľstva vo voľbách sprevádzané silnou propagandou a ozbrojeným násilím skončilo v roku 1933, keď prezident Paul von Hindenburg po voľbách v roku 1932 ustanovil Adolfa Hitlera do funkcie ríšskeho kancelára. Od totalitného režimu delili Weimarskú republiku ako sa ukázalo už iba dva kroky.

Prvým bol „Dekrét ríšskeho prezidenta na ochranu ľudu a štátu“, ktorý bol vydaný druhý deň po požiari budovy parlamentu (Reichstag), teda 28. februára 1933. Zo založenia požiaru boli nacistickou stranou obvinení komunisti a pod zámienkou odvrátenia hroziacej komunistickej revolúcie požiadal Adolf Hitler prezidenta Hindenburga o vydanie dekrétu, ktorý na určitý čas pozastavoval účinnosť väčšiny ustanovení Weimarskej ústavy o občianskych a ľudských právach a slobodách a ku ktorému ho zmocňovala ústava. Dekrét samozrejme nacistická strana zneužila k eliminácii politickej a akejkolvek inej opozície v štáte.

Druhým a posledným krokom k totalite bol „Zmocňovací zákon“ prijatý Reichstagom 23. marca 1933. NSDAP sama nemala dosť hlasov na schválenie zákona (ústava požadovala 2/3 väčšinu z kvóra 2/3 poslancov, pretože išlo vlastne o zmenu ústavy), ale v kombinácii dohody s niektorými stranami a zastrašovaním tých ostatných sa zákon podarilo prijať. Ten zmocnil vládu k vydávaniu akýchkoľvek zákonov bez prijatia parlamentom na obdobie štyroch rokov. V záujme udržania si legality režimu bol Zmocňovací zákon dvakrát obnovený. K tomu však došlo až po zakázaní všetkých politických strán okrem NSDAP zvláštnym zákonom, takže legalita síce zaistená bola, avšak legitimita už nie.

Vyššie bolo spomenuté, že diktátorský režim bol nastolený viac či menej legálnym spôsobom. Viac či menej a nie úplne legálnym spôsobom preto, že je vlastne nemožné stať sa neobmedzeným vládcom štátu v demokraticky založenej krajine pri zachovaní absolútnej legality tohto procesu ak predpokladáme, že všetky politické funkcie v štáte sa de facto v konečnom dôsledku spoja v jedinej osobe. Inak tomu nebolo ani v tomto prípade. Zmocňovací zákon obsahoval okrem zmocnenia vlády neobmedzene vydávať zákony aj ustanovenia o nemožnosti zasahovať do prezidentského úradu, Ríšskeho parlamentu a Ríšskej rady. Ríšsky parlament volený ľuďom a Ríšská rada tvorená zástupcami ríšskych štátov ako legislatívne orgány nemohli vedľa jediného vodcu obstáť. Ríšsky parlament tvorený už iba zástupcami NSDAP sa schádzal dá sa povedať čisto symbolicky a za propagandistickým účelom a Ríšská rada bola rozpustená potom ako aj právomoci vlád ríšskych štátov boli prevedené na centrálnu vládu. Čo sa týka prezidenta, po smrti Paula von Hindenburga si Adolf Hitler prisvojil právomoci aj tohto úradu.⁷⁾

3.2. Nacistické štátne zriadenie

Nacistická Tretia ríša teda bola totalitným štátom na čele s jedinou stranou pod vedením jediného vodcu s neobmedzenými právomocami vo všetkých oblastiach života v Nemecku. Išlo o antiliberálny štát, kde absolútne všetko bolo podriadené vládnucej ideológii, ktorá bola zároveň vnucovaná celému národu ako jeho vlastná a prirodzená, pričom požívala oficiálne občianskoprávnu, ale najmä trestnoprávnu

⁷ TRUEMAN, Chris. *Nazi Germany* [online]. History Learning Site, 2000 [cit. 2.7. 2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.historylearningsite.co.uk/Nazi%20Germany.htm>>.

ochranu. Rasová ideológia a teória nadradenej rasy bola neoddeliteľnou súčasťou života v Nemecku po všetkých stránkach a v spojení s Nemeckou mystikou a náležitou propagandou bola silným nástrojom vlády pre udržanie moci a zalátanie dier a nelogickostí vo svojich bludných teóriách, ako bude uvedené neskôr.

Ako už bolo povedané, o nejakých základných právach a slobodách od prijatia Dekréty prezidenta na ochranu ľudu a štátu nemôže byť ani reči. Na podporu tohto tvrdenia by bolo možné uviesť množstvo príkladov. Od tých extrémnych, ako vraždenie a vyhladzovanie obyvateľstva až po tie, ktoré tvorili bežnejšiu súčasť každodenného života v spoločnosti. Tu môžem napríklad uviesť nútené členstvo v niektorých štátnych organizáciach ako Rišská služba práce (Reichsarbeitsdienst) alebo Hitlerova mládež (Hitlerjugend).

Štátne zriadenie môžeme charakterizovať hlavne politikou zjednotenia (Gleichschaltung⁸), na ktorej stojí celá verejná správa. Táto politika má dve hlavné úrovne. Zjednotenie v zmysle tom, že všetko a všetkých spravuje strana, resp. vodca a zjednotenie v zmysle centralizácie moci v štáte. To sa prejavilo najmä tým, že bola potlačená autonómia ríšskych štátov, ktoré dá sa povedať existovali naďalej čisto formálne. Namiesto nich a v rámci ich obvodov vznikli kraje na čele s guvernérom, ktoré boli však čisto organizačnými jednotkami vládnucej moci a spadali priamo pod vládu. Guvernér mal de facto neobmedzenú moc vo svojom kraji, zodpovedal sa priamo vodcovi a bol viazaný iba pokynmi a predpismi vlády. Rovnako ako bolo členené na kraje Nemecko, bolo členené na kraje a teda prehlásené za súčasť Nemeckej ríše aj dobité územie získané v priebehu druhej svetovej vojny, ktoré bolo spravované podobne ako kraje v rámci Nemecka.

Štruktúra vládnucej moci pozostávala zo strany a vodcu na čele, množstva podriadených ministerstiev (ministerstvá financií, spravodlivosti, vnútra, zahraničia, atď.), ďalších ríšskych úradov so špecializovaným zameraním (Hlavný ríšsky bezpečnostný úrad, Úrad prezidenta ríšskej banky, atď.) a administratívnych telies (kancelária prezidenta, kancelária ríšskeho kancelára, atď.). Okrem ríšskych štátnych orgánov existovali v rámci vládnucej štruktúry aj orgány NSDAP (napr. Úrad NSDAP pre rasovú politiku), ovšem de facto svojou právomocou a pôsobnosťou

⁸ PAXTON, Robert.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 147.

spadali s ríšskými v jedno. Deľba moci v štáte po vzore demokratického štátu existovala aj naďalej, ale to samozrejme iba oficiálne. Reichstag ako legislatívny orgán fungoval ako už bolo povedané iba naoko a súdnictvo bolo priamo podriadené ministerstvu spravodlivosti a teda strane a vodcovi, a to samozrejme v plnej miere.⁹⁾

Keďže nacistický štát a vláda stáli hlavne na lojalite a dôvere strane a vodcovi v spojení so strachom, bola vláda strany čo do dosiahnutia svojich cieľov veľmi efektívna. Ako inak, keď samozrejme predstavený každého úradu sa chcel zavďačiť svojmu vodcovi a byť podľa štátnej ideológie vzorným Nemcom, rovnako ako aj (až na výnimky) jeho podriadení.

⁹ WENDEL, Marcus. *Regional Structure* [online]. Axis history factbook 4. október 2009 [cit. 2.7.2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.axishistory.com/index.php?id=31>>.

4. Nacistická právna náuka

Adolf Hitler a teda aj strana mali k právu, právnickým povolaniam, justícii a všetkému, čo s právom súvisí veľmi negatívny postoj. Vodca právu vyčítal, že je uzavretým systémom, ktorý slúži súkromným záujmom namiesto národa, že je samostatným svetom právnikov, do ktorého priemerný nemecký občan nemá šancu nahliadnuť a že vôbec nemá na zreteli záujmy nemeckého národa. Hitler považoval právo za niečo hanebné a právnikov za odpad nemeckej spoločnosti a jeho úmyslom čo sa práva týka bolo hlavne vytvoriť nástroj, ktorý bude v službách národa a národného socializmu. Inými slovami zase tu máme možnosť vidieť nacistickú účelovosť, keďže jedinou úlohou práva i celej justície bolo chrániť nastolený režim.

Hneď na úvod je potrebné povedať, že nacistická právna náuka sa vo veľkej miere spolieha na mysticizmus. Mysticizmus v zmysle rasovom v podaní vládnucej ideológie, ktorá je ako bolo už povedané, základom všetkého diania v Tretej ríši a právo nie je výnimkou.

4.1. Volksgeist a prospech národa

Podľa nastickej právnej teórie a nacistických právnych teoretikov a právnikov, ktorých úloha v Nemecku spočívala v zavedení, vypracovaní a obhajovaní žiadúcich nacistických právnych teórií (Hans Messerschmidt, Otto Thierack, Roland Freisler, Rudolf Bechert, Heinz Hildebrandt, Carl Schmitt, Hans Frank a iní) je právo niečo, čo vychádza z vnútra človeka. Nacistické právo spočíva na dvoch ústredných pojmoch – Volksgeist a prospech národa.

Volksgeist prebratý nacistickou filozofiou od Savignyho a Herdera predstavuje vnútro/povedomie/presvedčenie národa. V tomto prípade právne presvedčenie alebo to, čo je právne a správne. Filozofia Volksgeistu ako vnútorného právneho presvedčenia hovorí, že právo je to, čo sa utvára v priebehu rokov v povedomí národa. To súvisí s kultúrou, jazykom, históriou a samozrejme s ďalšími určovacími znakmi národa. Hovoríme tu samozrejme o nemeckom národe. Právo a teda správne

je to, čo človek vycíti zo svojej duše, pretože právo sa vytvára a pretvára v čase samo prostredníctvom národa/l'udí a nie umelo právnikmi a žije v krvi národa.¹⁰⁾

Nie je náhodou, že nám táto filozofia pripomína obyčajové právo, pretože na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že o nič iné v koncepcii Volksgeistu de facto ani nejde a ríšské právo je tým pádom zvykové. Avšak nacistická právna teória výslovne popiera, že by išlo o zvykové právo poukazujúc na pôvod práva v krvi, duši národa, nie v rozume, pevne sa držiac svojich mýtických teórií a odmietajúc nejaký racionálny prvok. A ako vieme, tak právna obyčaj vzniká okrem iného s vedomím ľudu a s logickým, racionálnym základom. Ale aký je rozdiel medzi stvorením práva krvou a stvorením práva ráciom vo vyššie uvedenom zmysle? Východiská rozumu poznáme. Spoločenská situácia v tom najširšom zmysle slova. Jej pozitíva, jej negatíva, morálka a mravy, budúcnosť a história, skúsenosti, očakávania, zvyky, atď.¹¹⁾

Rovnako tak poznáme i spôsob racionálneho utvárania obyčaje, ktorý stojí na pevných pravidlách logiky. Aké sú ale východiská a spôsoby utvárania práva prostredníctvom krvi a duše? Tie pozná iba Volksgeist, ktorý v krvi a duši prebýva, ale prezretiu ktorého mi je bohužiaľ ako príslušníkovi rozdielnej rasy zabránené.

Druhým ústredným pojmom nacistického práva je „prospech národa“, heslo, na ktorom spočíva celý štát a teda samozrejme aj právo. Právo teda pramení z nemeckej duše ale zároveň je právom iba to, čo spĺňa kritérium prospechu národa. Ako hovorí nacistický dvorný právnik Hans Frank, právo je to, čo prospieva nemeckému národu. Bezprávie je to, čo nemeckému národu škodí. (Recht ist, was dem deutschen Volke nützt, Unrecht, was ihm schadet.¹²⁾ Touto definíciou Frank teda označil za právo úplne všetko pokiaľ to prospieva národu. Každá jedna vec, každá jedna aktivita, pokiaľ má za výsledok národný prospech je právom. Tomu odpovedá bezprávie v

¹⁰ RAI, Neetij. *Basic concept of savigny's Volksgeist* [online]. Academia.edu [cit. 15.7.2012].

Dostupné na WWW:

<http://ksl.academia.edu/NeetijRai/Papers/409602/BASIC_CONCEPT_OF_SAVIGNYS_VOLKSGEIST>.

¹¹ KNAPP, Viktor. *Problém nacistické právni filosofie*. 2. vydanie. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 46 – 52.

¹² GRASSEL, Sebastian. *Die juristische Fachsprache im "Dritten Reich"*. München: Grin Verlag, 2011, s. 17.

podobnom zmysle. Aby to neznelo tak divoko, mohol by som trochu túto definíciu zjemniť tak, že poviem radšej, že právne (v zmysle Volksgeist a jeho prepojenia s morálkou, o ktorom bude pohovorené ďalej, teda správne/mravné) je to, čo je v prospech nemeckého národa a bezprávne (teda nesprávne/nemravné) je to, čo mu škodí.

Tretia ríša je národný a vodcovský štát založený na bezhraničnej dôvere vo vodcu a národ. Teda to, čo prospieva nemeckému národu zase stanoví národný socializmus s pomocou mystiky, ktorý hovorí, že to, čo je správne a prospešné pozná každý Nmec, pretože mu je to, ako Nemcovi vlastné, je to v jeho krvi. Samozrejme reálne predpokladať, že právny cit/právne presvedčenie/právne hodnotenie bude v každej situácii u každého Nemca rovnaké by bolo už príliš, ale ako teda to pravé, správne právne hodnotenie má vyzeráť?

Podľa bývalého docenta práva Heidelberskej univerzity Heinza Hildebrandta dôležitý nie je každý právny cit ale iba akýsi základný/panujúci právny cit. Ale ako ho nájdeme? Jednoduchou logickou analýzou dôjdeme k tomu, že celok nemusí mať rovnaké vlastnosti ako jeho jednotlivé časti a vlastnosti celku nemusia byť vlastné každej jednotlivéj časti. To platí aj pre vzťah práva a nemeckého národa ako celku, ktorý pozostáva z jednotlivcov ako svojich častí. Myslím, že k tejto teórii jednotného právneho cítenia môžem povedať, že v prípade, že by existoval právny cit jednotný u všetkých Nemcov, nedochádzalo by medzi Nemcami k žiadnym právnym sporom a problémom a to nie je pravda. Proti tomuto záveru sa nacistickej právnej teórii ešte ponúka záchranná ruka v tom, že samozrejme nie každý nmec sa musí rozhodnúť svojmu právnemu citu, ktorým bol obdarený načúvať. K takémuto záveru by nebolo čo z logického hľadiska dodať. To však nacistickí teoretici práva netvrdia.

Podľa Hildebrandta panujúci právny cit nie je ani jednotným právnym povedomím u všetkých Nemcov, ani väčšinovým právnym povedomím v nemeckom národe. Je to povedomie/cit, ktoré sa dá priznať národu ako celku. Toto pojmie by bolo od väčšinového právneho povedomia samo o sebe len ťažko odlišiteľné, avšak do tejto teórie nastupuje ešte nevyhnutne mysticizmus. Hildebrandt tvrdí, že pre panujúci právny cit nie je určovateľom spoločenská väčšina ale samotná osoba

vodcu. Panujúci právny cit je možné vo svojej podstate a najvyššej dokonalosti poznať vo vnútri prezieravého vodcu národa.¹³

To je ovšem druhý záver, ku ktorému nieto čo dodať. Takéto usporiadanie záležitostí pripomína skôr náboženské spoločenstvo, než štát. No a v náboženstve, kde hrá primárnu rolu viera, nemá vedecký a logický rozbor miesta.

K panujúcemu právnomu presvedčeniu je ešte treba povedať, že nacistická právna tória netvrdila, že ku každému právnomu rozhodnutiu, ku každému právnomu hodnoteniu je potrebné pre jeho správnosť čerpať z rasovej čistoty a ducha národa. Toho je potreba iba v tých najdôležitejších, najzákladnejších prípadoch, u tzv. základných hodnotení (Grundwertungen¹⁴). Odpor režimu voči právu je cítiť aj tu, keď teória vraví, že nie je potreba rasovo podmieneného právneho citu k rozoberaniu každej situácie po právnej stránke do zbytočných detailov, ale je treba sa sústrediť na veci najdôležitejšie, pričom základným účelom je ako inak, prospech národa a obecné blaho.

4.2. Právo a morálka; neduhy právneho poriadku podľa nacistov

Slovo „správne“ nie je v súvislosti s nachádzaním práva v duchu národa použité v predchádzajúcom texte náhodou. V tretej ríši je právo totiž synonymom morálky. Právo je to, čo je správne a mravné. Samozrejme máme na mysli mravnosť v zmysle štátnej ideológie a tak aj právo smeruje k už dobre známemu výsledku – mravné je to, čo je dobre pre národ; čo je dobré pre národ pozná každý Nemeck vo svojom vnútri vo Volksgeiste, pričom dokonalý obraz nemeckého Volksgeistu je vo vnútri vodcovom a teda nikto nevie lepšie čo je pre nemecký národ dobré než vodca, ktorý je zosobnením a vrcholom správnosti a nemeckého právneho povedomia a teda práva samotného.

Ríšská právna náuka prikladá v súvislosti s morálkou do kotla legend ďalšiu dávku mystiky mýtom o „lojalite a cti“ (Treue und Ehre), majúcim pôvod v starogermánskom práve, ktoré bolo na týchto pojmoch založené, čo dokladá

¹³ KNAPP, Viktor. *Problém nacistické právni filosofie*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 50 – 58.

¹⁴ Tamtiež, s. 52.

saským zrkadlom. Saské zrkadlo (Sachsenspiegel¹⁵) vzniklo za čias kráľov a monarchií, teda absolutizmu, takže je tento postoj pochopiteľný ako prejav panovníckej žiadanosti lojality. Do modernej doby sa moc nehodí, ale časy nelogickej teórie ktorá prezlieka česť za lojalitu neskončili ešte ani dnes. Tak či onak doktrína česť a lojalita bola vodou na nacistický mlyn a dobre zapasovala do nacistickej ideológie Volksgeista. Predsa ako inak než lojalitou chceme dosiahnuť prospech nemeckého národa a celej ríše, kľúč ku ktorému leží vo Volksgeiste, ktorý je vo svojej stopercentnej dokonalosti usídlený v duši vodcu.

Doktrína česť a lojalita tak inými slovami hovorí, že to čo je dobré, správne a čestné je vernosť vodcovi a teda nám dáva ten istý záver ako rozoberanie pojmov mravnosť a morálka.

Odcudzenie práva a morálky bolo jednou z hlavných výtok nacistických právnych teoretikov voči stávajúcemu právnemu systému založenému na rímskom práve. A práve rímske právo si nacisti berú za vzor toho, ako právo v štáte nemá vyzeráť a vykresľujú na ňom všetky neduhy dovtedajšieho právneho systému.

Prvým hriechom rímskeho práva je, že prerušilo tok a plynulý vývoj starého Germánskeho práva na území Nemecka a tak bol nemecký národ ochudobnený o svoje vlastné právo. Namiesto neho bolo podsunuté cudzie, ktoré ale vzniklo z iného Volksgeista a tak nemôže tvoriť efektívny a spravodlivý právny systém pre Árijskú rasu.¹⁶

Druhým hriechom rímskeho práva je, že je právom individualistickým, zatiaľ čo právo nemecké (má sa na mysli právo starých germánskych kmeňov) je právom sociálnym.¹⁷ Tým je myslené to, že rímske právo je navrhnuté tak aby naplňovalo potreby jednotlivca, pričom nemyslí na potreby celku. Inými slovami je právom, ktoré podporuje kapitalizmus a o postoji rišského vedenia ku kapitalizmu bolo pojednané už vyššie. Toto zase ústi v obecnú kritiku práva nacistami, t.j., že právo je

¹⁵ Nemecká právna kniha zo stredoveku, ktorá vraví, že všetká česť pramení z vernosti ("So kommt alle Ehre von der Treue").

- ROSENBERG, Alfred. *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*. München: Hoheneichen-Verlag, 1930, s. 567.

¹⁶ KNAPP, Viktor. *Problém nacistické právni filosofie*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 92 – 94.

¹⁷ KNAPP, Viktor. *Problém nacistické právni filosofie*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 97.

služobníkom panujúcej moci, stvorené obratnými právnikmi pre podporu prospechu minimálnej hrstky ľudí v štáte. To samozrejme nemusí byť nepravda, ale faktom ostáva, že nacisti s právom nenaložili nijak rozdielne. Naopak, myslím, že mýtom o Volksgeiste v spojení so základným hodnotením a celom vrozenom práve nacisti zašli ešte oveľa ďalej. Nacistická právna teória očividne nepredstavuje nič iné, než snahu pretvoriť veškerý formálny právny poriadok na zhuk nejasných mystických odkazov, čím je fakticky odstránená akákoľvek právna istota a svojvôľa vodcu zaistená hoci z princípu samotného tohto učenia je oficiálne právna istota na teoreticky najvyššej nožnej úrovni keďže Volksgeist je jednotný všetkým Nemcom. Právnu istotu Nemca teda mohol narušiť iba právny styk s príslušníkom iného národa. Právo malo v tretej ríši evidentne iba jeden účel a to byť úplne podriadeným nástrojom v rukách politického vedenia štátu.

Ako si už doteraz bolo možné všimnúť, za všetkým stojí Volksgeist. Preto vyššie uvedené nebolo samozrejme jediné, čo nacistická teória prednacistickému právu vytýkala a jediným dôvodom pre obnovu práva (Rechtserneurung¹⁸), ktorú nacisti hlásali. Právo vychádzajúce z rímskeho práva by ani inak, už z rasového princípu nemohlo vyhovovať potrebám nemeckého ľudu. Právo je niečo, čo sa časom vytvára a žije v duši ľudí a v krvi národa. Rímske právo ale nebolo vytvárané germánskou krvou, preto to nie je právo nemeckého národa. Naopak, ešte v dôsledku kolonizačnej politiky rímskej ríše bolo rímske právo poznačené vo svojom vývine množstvom iných rás a teda pošpinené ešte ďalšou krvou. To súvisí aj s poslednou nacistickou výtkou, ktorú by som tu uviedol a to je, že rímske právo vnímalo štát teritorialistickým pohľadom. Teda ako určité územie, na ktorom žije určité obyvateľstvo a platí určité právo. Bez toho, a to sa nacistom nepáčilo, aby bralo do úvahy rozdielnosti rasové, etnické, národnostné, ktoré narušujú vnútornú rovnováhu štátu a jeho vývoj a to teda aj spolu s jeho právom. Tým sa práve rímske právo stalo nečistým právom. Niektorí, ako Alfred Rosenberg napríklad dokonca označujú rímske právo za židovské, keď hovoria o tom, že ono môže za pretrhnutie vývinu germánskeho sociálneho práva (svojím kapitalistickým účelom) a vymiznutie jeho základnej myšlienky cti a vernosti (In der Verfälschung der nordischen

¹⁸ TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933 – 1945*. Brno: The European Society for History of Law, 2010, s. 37.

ehrbewußten Rechtsidee durch römisch-syrische Einflüsse liegt eine der tiefsten Ursachen auch unserer sozialen Zerrissenheit.¹⁹⁾

4.3. Štát

Čo je podľa nacistickej ideológie vlastne štát je niekedy trochu ťažko určiť vzhľadom na odpor voči písanému právu (teda vrátane jeho zložitých definícií) a časté spleť konštrukcie mystiky. Teória používa dva hlavné pojmy. Štát a ríša. Niekedy odlišne, niekedy synonymicky, čoho dôvody sú rovnaké ako tie dva uvedené v prvej vete tohto odseku.

Štát je podľa nacistickej ideológie vonkajším prejavom národa, je odvodený od národa, vznikol prirodzene a má jediný účel a to podporovať, ochraňovať a zachovávať spoločenstvo krvou a dušou spojených ľudí, teda národa. Keďže i v nacistickej teórii ostáva ako jeden z určovacích znakov štátu určité územie, objavuje sa tu ďalší prejav mýtu Blut und Boden, teda spojenia krvi a pôdy. Pojem štát dokonale zapadá do nacistického účelu „všetko pre národ“. Keďže štát má byť prostriedkom k dosiahnutiu národného prospechu, je to určitý politický nástroj. Hlavným politickým nástrojom v štáte je právo samotné. A právo je to, čo rasovo čistý Nemeč môže nájsť vo svojom vnútri, pričom vrchol dokonalosti tohto vnútra je vo vodcovi. Kto iný než vodca by teda mal mať k dispozícii tento nástroj – právo a teda štát samotný za účelom dosiahnutia svojich cieľov?!

K pojmom Ríša a štát. Výsledkom snahy nacistickej ideológie a jurisprudencie čo najviac pretvoriť starý právny poriadok v nový bol zhuk nelogickostí, mystiky a teda vlastne chaos. V prípade tak rozsiahlych a účelových zmien ako je táto samozrejme dochádza povedzme k chybám v systéme, teda že, systém tvrdí dve logicky protichodné myšlienky zároveň. Napríklad v podaní dvoch proti sebe stojacich právnikov. Praktickým príkladom je aj ponímanie štátu a ríše v podaní nacistickej právnej náuky. Zatiaľ čo napríklad R. Bechert vo svojich publikáciách štát a ríšu nerozlišuje, už spomínaný Messerschmidt má na veci svoj pohľad. Štát predstavuje ako bolo povedané nástroj, organizáciu spoločnosti/národa, teda je právom

¹⁹ ROSENBERG, Alfred. *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*. München: Hoheneichen-Verlag, 1930, s. 563.

samotným, lebo právo v štáte organizuje spoločnosť. Ríša na druhej strane predstavuje národné spoločenstvo, teda objekt práva. Ako logicky správne uvádza dr. Knapp štát je teda právny poriadok, ríša je národ a k tomu prístupuje tretia veličina – vodca a strana, ktorá ako politické čelo ríše (pretože vie, čo je pre národ najlepšie) dodáva právnomu poriadku obsah v súlade s obecným účelom – prospechom národa.²⁰⁾

4.4. Dualizmus nacistického práva

Nacistická teória rozdeľuje právo na dve hlavné odnože. Právo vrodené a právo dané. Právo vrodené je reprezentované Volksgeistom. Teda ako už bolo povedané vnútorným právnym povedomím/citom, ktorý žije v duši a krvi celého nemeckého národa, určeného príslušnosťou k árijskej, teda nordickej rase (nacistami stotožňované).

Druhou odnožou je právo dané, alebo inými slovami právo prejavené navonok. Do toho spadajú všetky zákony, nariadenia, súdne rozhodnutia, atď. Právo dané/prejavené je podriadené právu vrodenejmu. Generálny postoj nastickej právnej vedy voči právu prejavenému bol skôr negatívny. To malo niekoľko dôvodov.

Prvá výčitka prejavenému právu stojí opäť na mytologickej báze a tkvie v tom, že akékoľvek vyjadrenie práva navonok, či už verbálne alebo písomné, je nedokonalé, pretože primárny prameň práva – Volksgeist nie je možné dokonale zachytiť. Možno mu iba načúvať vo svojom vnútri a tak dostane čistokrvný Árijec odpoveď na všetky svoje právne otázky.

Druhá výčitka už s o niečo rozumnejším základom smeruje k tomu, čo je problémom i dnes. Prejavené právo nemôže z dôvodu rozmanitosti spoločnosti a spoločenských vzťahov predpokladať a upraviť všetky situácie, ktoré môžu eventuálne nastať a tým pádom je nedokonalé. Právo sa postupnými pokusmi o detailnú úpravu všetkého možného stáva neprehľadnou hromadou paragrafov a tak sa vzdáva nemeckému národu, ktorému má slúžiť a namiesto toho sa stáva nástrojom vládnucej a spoločensky vyššie postavenej minority a to prostredníctvom už

²⁰ KNAPP, Viktor. *Problém nacistické právni filosofie*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 128 – 130.

kritizovanej, „bandy“ právnikov, ktorá je tak nacistami považovaná za „spodok spoločnosti“.

Proti tomuto prístupu hlásali nacisti akúsi právnu jednoduchosť, ktorá znamená to, že všetky právne problémy vyrieši právny cit v podobe Volksgeistu. Hodnotiac túto teóriu napadá mi hneď niekoľko nejasností a otázok. K čomu teda je prejavené právo, keď Volksgeist má odpovede na všetky otázky? Stavajúc na Hildebrandtovom základnom hodnotení, ktoré hovorí, že nie každé právne (alebo vlastne akékoľvek iné) rozhodnutie je podmienené rasou mi teda napadá, že by mohlo právo dané slúžiť ako norma v prípadoch tých, na ktoré Volksgeist odpoveď neposkytuje. Tu sa ale dostávame do problémov, pretože logickým rozborom nemôžeme zistiť nič iné ako to, že právo dané pochádza z Volksgeistu, teda z práva vrodeneho. Jedinými zákonodarcami v štáte sú de facto vodca, ktorý je zosobnením dokonalého Volksgeistu a vláda, ktorej členovia tiež disponujú Volksgeistom. A teda ku všetkým právnym otázkam, ktoré rieši dané právo, ktoré môže pochádzať len od vlády alebo vodcu, sa v procese jeho tvorby musel vyjadriť aj Volksgeist, keď si ten ktorý zákonodarca pýtal od svojho vnútra právne odpovede. Tým pádom je zase dané právo iba právom prirodzeným a právny dualizmus nám zmizol.

Pripustiť ale, že právo dané sa odlišuje od práva vrodeneho čo do svojho obsahu, by znamenalo pripustiť, že jedno z nich pracuje proti nemeckému národu. Ako hovorí Frank, právo je to, čo prospieva nemeckému národu, bezprávie je to, čo mu škodí. Volksgeist zosobňuje vo svojej dokonalej podobe vďaka svojmu prezreniu dokonalé právo, takže veľmi dobre vie, čo je pre národ dobré. A ak sa od neho dané právo odlišuje, znamená to, že dané právo neprináša nemeckému národu prospech a teda sa stáva bezpráviem.

Samozrejme je aj tu vidieť snahu odstrániť zo spoločnosti akýkoľvek formálny právny poriadok a nechať v nej aktívny iba Volksgeist, aby tak právo mohlo slúžiť výhradne potrebám vládnucej vrstvy

Rozdiely medzi právom daným a právom vrodzeným neušli ani Hildebrandtovej pozornosti, ktorý ich vysvetľuje prednacistickou érou a teda zákonnými a inými právno-normovými pozostatkami z doby, keď sa ešte štát a spoločnosť neriadili

Volksgeistom. Aj za tretej ríše ale dokázateľne vznikali predpisy, nariadenia, rozkazy, atď., teda dané právo, ktoré odporovalo Volksgeistu. To znamená, že priniesli nemeckému národu škodu namiesto prospechu. Volksgeist ale vždy vie, čo je pre národ dobré a keďže všetko nacistické právo pochádza z Volksgeistu a teda ak existuje nejaké dané právo, ktoré národu uškodilo, znamená to, že sa Volksgeist pri jeho tvorbe zmýlil. A to podľa nacistickej ideológie nie je možné.

Zostávajú mi ešte dve možnosti ako zachrániť Volksgeistovu neomylnosť a prozreteľnosť. Zákonodarca v procese tvorby daného práva neposlúchol Volksgeist, ale konal proti nemu. Samozrejme isté možnosti porušenia lojality a teda spáchania vlastizrady (zločin proti nemeckému národu, najťažší zločin) zo strany niektorého zákonodarcu existujú. Toto pripustila sama strana svojimi politickými čístkami.

Druhú možnosť ako mohlo dôjsť ku vzniku bezprávia prostredníctvom daného práva predstavujú drobné odchyľky medzi Volksgeistom v „priemernom“ Nemcovi a Volksgeistom vodcovým ako hovorí Hildebrandt. Počítajme teda s tým, že dokonalý Volksgeist je iba vo vodcovom vnútri. Takže ten-ktorý bežný Nemecký v postavení zákonodarcu mohol stvoriť predpis, ktorý priniesol nemeckému národu škodu, pretože právnu otázku, ktorú onen predpis riešil, vyhodnotil jeho bežný Volksgeist nesprávne. Avšak po rebríčku zákonodarnej moci sa dostávame až na vrchol k vodcovi. A minimálne z jeho veliteľských rozhodnutí (ale samozrejme i iných) počas druhej svetovej vojny, ktoré priniesli neprospech nemeckému národu by sme si mohli vybrať, pričom na čele stojí rozhodnutie vyhlásiť vojnu vôbec.

Vezmime si praktický príklad. Júl 1942, operácia Blau, neskôr premenovaná na operáciu Braunschweig, určujúca postup nemeckej armádnej skupiny Juh do teritória Sovietskeho zväzu je v plnom prúde. Pôvodným plánom nemeckého vrchného velenia armády bolo dobiť Stalingrad za pomoci celej armádnej skupiny Juh a potom postupovať ďalej na juh a dobiť Kaukazské ropné polia a Baku. 23. júla 1942 však Hitler svojim nariadením č.45 zmenil plány vrchného velenia a nahradil ich svojimi. Podľa nich sa armádna skupina Juh rozdelila na armádnu skupinu A a armádnu skupinu B. Armádna skupina A mala v rámci operácie Edelweiß získať Kaukaz a armádna skupina B v operácii Fischreiher dobiť Stalingrad. Teda obidva ciele,

Stalingrad i Kaukaz mali byť dosiahnuté namiesto postupne, naraz. Následný postup týchto dvoch armádnych skupín (jedna na východ a druhá na juh) viedol k otvoreniu príliš veľkej medzery medzi nimi. Ochranu južného krídla 6.armády, patriacej do armádnej skupiny B v tejto medzere zabezpečovali rovnako ako ochranu severného krídla hlavne Rumunské jednotky, ktoré sa s nemeckými výcvikom ani vybavením nemohli porovnávať. Sovietska Červená armáda neskôr využila v operácii Uranus túto medzeru v nemeckej obrane na obkľúčenie a izoláciu celej 6.armády a časti 4.obrnenej armády (súčasť armádnej skupiny B) v Stalingrade. Zatiaľ čo sa nemecké jednotky snažili dobiť posledných 10% mesta, ktoré ešte boli v sovietskych rukách, sovietske jednotky vyrazili severne a južne od Stalingradu smerom na západ, zatlačili slabé krídla 6.armády a spojili sa v meste Kalach, cca 70km na západ od Stalingradu, čím vzniklo obkľúčenie. Následná katastrofa v podobe straty cca 240 000 mužov (cca 90 000 zajatých a cca 150 000 mŕtvych; presné čísla dnes pochopiteľne nie sú dostupné) ako výsledok obkľúčenia znamenala obrat vo vojne v prospech Sovietskeho zväzu a zároveň prvú nemeckú vojenskú porážku.²¹⁾

Čím teda bolo toto Hilerove nariadenie? Podľa všetkého doteraz uvedeného bolo právom dokedy prinášalo prospech nemeckému národu. Avšak znamenalo stratu cca 190 000 nemcov a prispelo k obratu vo vojne, čo viedlo s ďalšími okolnosťami a rozkazmi k bezpodmienečnej kapitulácii Nemecka, jeho následnému rozdeleniu a podriadeniu zeme aj národa cudzej správe s ideológiami značne odlišnými od tej nacistickej, teda ideológiám bezprávnym a nesprávnym. Na základe toho teda toto rozhodnutie muselo byť bezprávim, lebo národu uškodilo. A tu sa vynára ďalšia otázka. Bolo toto nariadenie najskôr právom a potom sa zmenilo na bezprávie? Alebo bolo bezprávim od začiatku?

Berúc do úvahy vlastnú filozofiu Volksgeistu, ktorý stojí hlavne na onej legendaristickej prozreteľnosti a tak vie vlastne predpovedať, čo je správne a prospešné sa musím prikloniť k alternatíve, že jeho rozhodnutie je do budúcnosti nemenné. Teda bolo bezprávim od začiatku.

²¹ PIEKALKIEWICZ, Janusz. *Stalingrad*. Plzeň: Mustang, 1996, 473 s.

Je tu samozrejme aj už raz spomenutá iná možnosť a to, že Vodca zradil svoju vlasť a národ a konal proti Volksgeistu, ktorý mu radil nechať armádu skupinu Juh pohromade.

Máme teda dve možnosti. Buď sa aj Volksgeist vo svojej dokonalej podobe môže mýliť a vlastne nevie, čo je pre národ najlepšie, alebo je Vodca zradca. Hildebrandt hovorí, že vodcom sa človek musí narodiť. Musí byť predurčený aby sa stal vodcom, pričom ho predurčuje sám Volksgeist, ktorý ako duch národa jedná prostredníctvom vodcu. Z tohto nám vyplýva, že vodca nemôže nikdy zradiť svoj národ, pretože by tak zradil ducha národa, ktorého je sám dokonalým zosobnením a teda by zradil sám seba. Túto možnosť teda môžeme vylúčiť.

A tak nám už ostáva iba prvá alternatíva, teda, že Volksgeist vlastne nevie, čo je pre národ dobré. Keďže jeho primárna funkcia, to na čom Volksgeist stojí, je podľa nacistickej ideológie vedieť, čo je pre národ dobré, vydeľuje sa nám aj z tejto alternatívy ešte iná možnosť. Volksgeist vie, čo je dobré pre národ, ale sám klame prostredníctvom vodcu aby tak zničil nemecký národ a teda sám seba. To je ale záver rovnako nelogický, ako ten so zradou vodcu, takže ho môžeme hneď zavrhnúť.

Nezostáva nám teda v tejto chvíli nič iné ako skonštatovať, že prozreteľnosť, ktorá vedie nemecký národ dopredu jej neomylnými rozhodnutiami prostredníctvom osoby vodcu je nezmysel a teda žiaden Volksgeist neexistuje. Alebo existuje, ale má inú náplň práce než usúdila nemecká ideológia, respektíve nacistická právna teória.

K onomu Hitlerovmu stalingradskému rozhodnutiu môžeme pridať na okraj ešte jedno súvisiace. Jedinou možnosťou záchranu odrezanej nemeckej armády bolo zaútočiť a prelomiť sovietske obkľúčenie smerom na západ a spojiť sa tak so zvyškom armádnej skupiny B. Táto žiadosť samozrejme aj Hitlerovi prišla od poľného maršala Friedricha Paulusa, ktorý bol veliteľom 6.armády a ktorý sa namiesto Volksgeistom radšej riadil svojimi vojenskými schopnosťami. Táto žiadosť bola odmietnutá a Hitler Paulusovi nariadil aby pokračoval v dobývaní mesta, pričom sa verejne v Berlíne nechal počuť, že „nemecká armáda nikdy neopustí mesto“. Mám za to, že toto rozhodnutie pramenilo skôr z pýchy, egoizmu

a nevedomosti než z Volksgeistu. Na podporu toho by som spojil onen vyššie uvedený výrok s dvoma faktami.

Za prvé, išlo o mesto, ktoré nieslo meno najvyššieho mocenského predstaviteľa Sovietskeho zväzu a teda bolo cennou trofejou v politickom zmysle slova a za druhé, schopný veliteľ v rovnakej situácii, ktorá bola nabitá logistickými problémami najmä čo sa týka zásobovania naftou (čoho si bol vedomý aj Hitler, keďže práve kvôli tomuto rozdelil armádnú skupinu Juh, aby mohol čím skôr získať prístup ku Kaukazským rafinériam) by zvolil ako prioritu Kaukaz skôr než Stalingrad, nehľadiac na to, že by nikdy neurobil tak veľkú chybu v obrane ako v tomto prípade Hitler.

K tomu by bolo ešte na okraj možné porovnať nemecký Volksgeist s ruským Volksgeistom. Alebo snád' lepšie povedané s ruským духом нации, ktorý podľa nacistov patrí podradnej slovanskej rase. Asi najväčším omylom Volksgeistu tiahnúcim sa celým trvaním vojny bolo rozhodnutie za žiadnu cenu neustupovať. Nikdy. Toto rozhodnutie stálo nemecký národ veľa životov, tiež prispelo k prehre vo vojne a predstavuje očividnú a absolútne triviálnu vojenskú taktickú chybu, keďže je samozrejmé, že zvoliť ústup je vo vojne veľakrát výhodnejšie a niekedy dokonca nutné pre dosiahnutie víťazstva v konečnom výsledku. Rusom naopak ich Дух нации počas vojny nič také neporadil. To teda logicky znamená, že Дух нации je v tomto prípade múdrejší než Volksgeist, čo je záver, ktorý je v priamom rozpore s nacistickým presvedčením, že árijská rasa so svojím Volksgeistom je tá najdokonalejšia vo všetkých smeroch.

Ďalšiu logickú medzeru v nacistickom poňatí toho, čo je právo, teda, že právo je všetko, čo je dobré pre národ predstavuje jednoduchá a dobre známa myšlienka a síce, že veci v živote a vo svete nie sú „čiernobiele“. V tomto prípade to znamená to, že skoro všetko so sebou nesie pozitíva i negatíva, a keď hovoríme o niečom tak zložitom ako je vedenie štátu a teda o množstve rozhodnutí politických, vojenských a iných platí toto dvojnásobne. Teda aj prospech pre národ v jednej oblasti môže so sebou niesť neprospech v oblasti inej. Samozrejme jeden by povedal, že treba hľadiť na konečný dôsledok toho ktorého opatrenia a až ten hodnotiť podľa rôznych kritérií aby sme videli, či toto opatrenie bolo v prospech národa a teda právom, alebo

v jeho neprospech a teda bezprávím. Inak by sme totiž mohli dané opatrenie hodnotiť v priebehu času a zistili by sme, že právo sa mení na bezprávie a naopak bezprávie sa mení na právo, alebo by sme ho mohli hodnotiť v určitom časovom okamžiku, keď by sme zistili, že zatiaľ čo dôsledky rôznych právnych opatrení nemusia byť vždy až tak rozsiahle, ale skoro vždy, ak nie skutočne vždy sú veľmi rozmanité. To znamená, že sa dotýkajú množstva odlišných oblastí ľudského života a nájst' tak niečo, čokoľvek, čo prinieslo nemeckému ľudu čisto iba prospech, teda nájst' právo je skoro nemožné. To samozrejme platí na druhú stranu aj o bezprávi, keď nie je o nič jednoduchšie nájst' bezprávie v zmysle nacistickej teórie.

Pri hodnotení prospechu resp. neprospechu však treba byť opatrný. Ak chceme zistiť a dokázať vnútornú logickú rozpornosť a nezmyselnosť nacistickej právnej filozofie, musíme pracovať s jej vlastným presvedčením a vlastnými argumentami, inak by sme mohli dokázať iba jej rozpor s nejakým všeobecným presvedčením o správnosti, morálke, mravnosti, atď. Je potrebné hodnotiť prospech a neprospech z pohľadu nacistickej ideológie a teda z toho, čo ona stanovila, že je pre národ dobre, alebo zlé, a nie všeobecne podľa akéhosi všeobecného presvedčenia o tom, čo je pre určitý národ dobré a čo nie.

Tak napríklad nemôžeme povedať, že bezprávie i právo sme našli v nariadení vodcu č. 21, ktoré zahájilo vojenský útok na Sovietsky zväz, pretože bezprávne (škoda národu) je na ňom to, že prinieslo (spolu s ďalšími rozhodnutiami) Nemecku prehru a následnú okupáciu, keďže Nemecko nebolo na takýto útok dostatočne pripravené a právnym (prospech národu) je to, že konečne zbavilo Nemecko diktatúry a tyranie (teda aspoň dočasne vzhľadom na povojnový vývoj v krajine), keďže prispelo ku koncu vojny. Kritérium bezprávia a teda hodnotenie nariadenia ako bezprávneho by podľa nacistickej filozofie splnené bolo, keďže pre nemecký národ bol podľa nej nacistický režim tým správnym a potrebným a nie následný okupačný demokratický a komunistický, takže takýto výsledok vojny k prospechu národa rozhodne nebol. Avšak s tým súvisiace kritérium toho čo je právne, teda prospechu by už splnené nebolo, pretože odstránenie nacistického režimu je v jeho ponímaní rovnako tak bezprávím.

To platí hlavne pre ideologické, morálne a mravné záležitosti, ktoré sú koreňom odlišností nacistického štátneho zriadenia a jeho filozofie od ostatných. Inak samozrejme v značnom množstve vecí je prospech či neprospech pre národ rovnaký očami Hitlera, Stalina či Rooswelta. Typickým príkladom je životná úroveň národa v ekonomickom zmysle slova. Keď súkromný darca daruje milión dolárov USA, milión ríšskych mariek Tretej ríše a milión rubľov Sovietskemu zväzu, všetci traja by to iste zhodnotili ako prospech národu. Avšak za predpokladu, že tie peniaze sa v konečnom dôsledku k národu skutočne dostanú.

Tak teda poďme zhodnotiť nacistickú legislatívu. Ak dokážeme, že nacistické právo (v nacistickom ponímaní) bolo vlastne bezpráviem (opäť v nacistickom ponímaní), môžeme s čistým svedomím označiť nacistickú právnu filozofiu za nelogickú a za úplný nezmysel.

Frank síce hovorí, že právo je čokoľvek, čo prináša prospech nemeckému národu, vezmeme si však za príklad predsa len radšej nejaké právne predpisy. Z toho by bolo dobré vylúčiť predpisy týkajúce sa vojny, ktorých je naozaj až dosť, či už dotýkajúcich sa vojny priamo alebo len okrajovo, pretože postupom času bolo všetko dianie v krajine stále viac a viac podriadené vojnovému úsiliu. Vylúčiť by som ich chcel nie preto, že by sa snád' vymykali nejakým spôsobom z tejto obecnej analýzy a hodnotenia nacistického práva, ale preto, že ak chceme poznať právo, musíme skúmať jeho primárnu funkciu a tou je predovšetkým regulácia každodenných spoločenských vzťahov v rámci bežného života a nie regulácia vojenského úsilia a vedenia vojny ako dočasnej a výnimočnej skutočnosti. Inak samozrejme vojenské rozhodnutia, nariadenia, rozkazy a príkazy nie sú ničím výnimočným čo sa týka ich právno-bezprávnej povahy.²²⁾

Poďme teda zhodnotiť konkrétny „civilný“ právny predpis Tretej ríše. Ako príklad nám poslúži Zákon na ochranu zvierat z roku 1933, podpísaný kancelárom

²² Nie je nič jednoduchšie ako poukázať na už spomenuté vojenské rozhodnutia, ktoré viedli k prehre vo vojne a následnej okupácii Nemecka a podriadenie nemeckého národa podradným rasám, čo je podľa nacistických právnikov vrcholom bezprávia a tak by pre účely tejto analýzy takto zásadné rozhodnutia postačovali.

24.novembra.²³⁾ Ja sa budem sústrediť na sekciu II, odsek II, články 1 až 12. Takže najprv ich úplne znenie:

„Zakazuje sa:

1. tak zanedbávať zvierá vo vlastníctve, chove alebo starostlivosti osoby, že mu je tým následne spôsobovaná značná bolesť alebo značné poškodenie zdravia;
2. využívať zvierá zbytočne na niečo, čo presahuje jeho možnosti alebo mu spôsobuje značnú bolesť, alebo na niečo, čoho vzhľadom na svoj stav nie je schopný;
3. využívať zvierá na demonštrácie, natáčanie filmov, predstavenia, alebo iné verejné podujatia v takom rozsahu, že mu to spôsobuje značnú bolesť, alebo značné poškodenie zdravia;
4. nakladať s krehkým, chorým, prepracovaným alebo starým zvierat'om, pre ktoré je ďalší život trápením pre akýkoľvek iný účel, než privediť alebo vyvolať mu náhle, bezbolestné usmrtenie;
5. zabiť domáce zvierá len pre účel zbavenia sa ho;
6. štváť alebo skúšať silu psa na mačkách, líškach alebo iných zvieratách;
7. skracovať uši alebo chvost psa staršieho než dva týždne. Toto je dovolené za použitia anestézie;
8. skracovať chvost koňa. Toto je dovolené ak to má za účel pomôcť vade, alebo chorobe chvosta a je to vykonané veterinárom za použitia anestézie;
9. vykonať bolestivú operáciu na zvierati neprofesionálnym spôsobom, alebo bez anestézie, alebo ak anestézia v konkrétnom prípade nie je podľa veterinárnych štandardov možná;
10. zabiť zvierá na farme kvôli kožuchu inak než za použitia anestézie, alebo akýmkoľvek iným bezbolestným spôsobom;
11. štopovanie hydiny;
12. odtrhávať alebo inak oddeľovať stehná živých žiab.“

Tak teda. Pozrime sa najskôr vecne na všeobecný dopad predpisu o ochrane zvierat:

²³ Úplné znenie tohto zákona v anglickom jazyku sa nachádza v prílohe k tejto práci.

- Zvýšená ochrana jatočných zvierat vedie ku zlepšeniu ich životných podmienok, čo má za následok nižšiu hladinu stresu v priebehu ich života. To vedie napríklad ku zvýšeniu kvality mäsa u zvierat chovaných pre tento účel. Stres počas chovu spôsobuje uvoľňovanie nežiadúcich látok do svalstva a pečene zvierat, čo vedie ku zníženiu kvality mäsa, ktoré tak môže byť tvrdé a suché alebo naopak mäkké a príliš vodnaté a to môže v niektorých prípadoch viesť až k jeho nekonzumnosti.
- Nízka úroveň starostlivosti o jatočné zvieratá môže viesť ku chorobám a zraneniam, čo spôsobuje prenikanie rôznych mikroorganizmov z rozličných orgánov zvierat do svalstva, kde nemajú čo hľadať. V prípade, že nedôjde k riadnemu ošetrovaniu a starostlivosti o zviera, dochádza po porážke k rýchlemu kazeniu mäsa tzv. od kosti, teda smerom z vnútra von.
- U ťažných zvierat riadna starostlivosť a rehabilitácia, používanie kvalitného vybavenia, nepreťažovanie zvierat vedie k dlhšiemu životu zvierat v rámci svojho určenia a tým pádom menej ekonomicky zaťažuje štát/národ, keď sa znižuje mrhanie disponibilnými zdrojmi, v tomto prípade teda ťažnými zvieratami, ktoré tak môžu byť rozdelené efektívnejšie.
- Ochrana divoko žijúcich zvierat a aj zvierat všeobecne zvyšuje povedomie národa o potrebe tejto ochrany z dôvodu súladného života s prírodou a to vedie ku zvýšeniu úrovne ochrany a zachovaniu rozmanitosti a stability ekosystému, ktorého je človek súčasťou a teda je jeho súčasťou aj nemecký národ. Tým pádom vedie ochrana zvierat aj k ochrane a zachovaniu človeka a národa samotného. Zákon predstavuje morálne odsúdenie trápenia zvierat na zákonnej úrovni a tak stanovuje určitý morálny štandard ohľadom zaobchádzania so zvieratami a propaguje myšlienku humanizmu (na podporu povedomia o ochrane zvierat bol dokonca v roku 1930 zavedený na verejných školách a univerzitách predmet „Ochrana zvierat“).

Doposiaľ je teda tento predpis právom, pretože je ku prospechu nemeckého národa a nacistická vláda sa tak drží svojho hesla „všetko pre národ“. Avšak:

- Zvýšená ochrana jatočných zvierat vedie k zvýšeniu nákladov chovu a zníženiu produktivity, čo má za následok zníženie ekonomického rastu

a teda dopad na celý národ. Aby bola splnená úroveň ochrany požadovaná zákonom, musia byť pri chove jatočných zvierat zvýšené životné podmienky. A to jednak čo sa týka ich životného prostredia, starostlivosti, výživy tak aj ich transportu. Zvieratám musia byť poskytnuté dostatočné priestory, aby sa nemuseli tlačiť v chovných priestoroch na hranici znesiteľnosti. Kvalita transportu sa musí zlepšiť v rovnakom zmysle. Je potrebné zvýšiť veterinárnu starostlivosť, atď.

- Rovnako tak u ťažných zvierat sa musí zvýšiť úroveň chovných podmienok, zvýšiť kvalita nástrojov a vybavenia, ktoré sú v súvislosti s ich úlohou používané. U koní sa napríklad zvýši frekvencia podkúvania v záujme dobrej kondície ich kopýt. Prestane sa používať bič na poháňanie, čo zníži výkon zvierat a v konkrétnej situácii, atď. A to všetko v konečnom dôsledku opäť vedie k narastajúcim nákladom.
- Pri ochrane divoko žijúcich zvierat je dokonca dopad na štát a ekonomiku oveľa priamejší. Vysoké štandardy ochrany zvierat vyžadujú množstvo opatrení, jednak primárne za účelom pomoci zvieratám a jednak za účelom kontroly a presadzovania zákona. Novozriadené organizácie na ochranu zvierat ďalej finančne zaťažujú štát ako potrebou finančného pokrytia vlastnej existencie tak pokrytia svojej činnosti, t.j. napríklad pozorovanie zvierat v záujme získania podkladov pre ich účinnú ochranu, alebo zriaďovanie kŕmnych staníc v teréne, atď.

Samozrejme negatívne dopady zákona na ochranu zvierat sa netýkajú iba ekonomiky.

- Novo vyhlásené prírodné rezervácie kvôli ochrane zvierat znamenajú obmedzenie rekreačných možností obyvateľstva;
- Zvýšený ohľad na zvieratá vedie k stratám času a pohodlia a teda životnej úrovne národa, keď napríklad sa žiada po osobe zháňať zverolekára v prípadoch, v ktorých by ho pred účinnosťou zákona na ochranu zvierat zháňať nemusela; atď.

Toľko teda všeobecné, základné hodnotenie a príklady prínosu tohto zákona národu, ktoré pokrýva všetky časti zákona. Pozrime sa teraz ešte konkrétne na

vybrané body z druhej sekcie, odseku dva zákona na ochranu zvierat a konkrétne príklady ich následkov.

Bod č.3

Zakazuje sa využívať zvieratá na demonštrácie, natáčanie filmov, predstavenia alebo iné verejné podujatia v takom rozsahu, že mu to spôsobuje značnú bolesť, alebo značné poškodenie zdravia.

Prospech

- Zníženie nákladov predstavení, filmov a podujatí o financie potrebné pre chov, transport a personál, ktorý drží nad zvieratami starostlivosť;
- zníženie rizika zranenia sa v súvislosti so zaobchádzaním s prípadnými dravými zvieratami.

Neprospech

- Predstavenia, filmy a podujatia tak utrpia na autenticite a teda celkovej kvalite kvôli absencii živých zvierat;
- V prípade, že zvieratá súčasťou predstavení, filmov a podujatí zostanú, bude potrebné zaviesť určité opatrenia k ich ochrane. To sa prejaví napríklad na nákladoch podujatí a predstavení keď bude potrebné zvýšiť životnú úroveň zvierat alebo na tom, ako často sa budú konať predstavenia v záujme riadneho odpočinku a zníženia stresu zvierat a teda počte ľudí, ktorí budú mať šancu si predstavenie pozrieť. Čo sa filmov týka, z rovnakého dôvodu sa zvýšia aj náklady filmu, keďže nakrúcanie preto bude trvať dlhšie.

Bod č.5

Zakazuje sa zabiť domáce zvieratá len pre účel zbavenia sa ho.

Prospech

- Asi iba všeobecný prospech, uvedený v časti o obecnom hodnotení
-

Neprospech

- Premnožovanie sa zdomácnelých zvierat (psov, mačiek, atď.), najmä v mestách, čo znamená zníženie hygieny a zvýšenie rizika prenosu chorôb.

Bod č.7

Zakazuje sa skracovať uši alebo chvost psa staršieho než dva týždne. Toto je dovolené za použitia anestézie.

Bod č.8

Zakazuje sa skracovať chvost koňa. Toto je dovolené, ak to má za účel pomôcť vade alebo chorobe chvosta a je to vykonané veterinárom za použitia anestézie.

Bod č.9

Zakazuje sa vykonať bolestivú operáciu na zvierati neprofesionálnym spôsobom, alebo bez anestézie, alebo ak anestézia v konkrétnom prípade nie je podľa veterinárnych štandardov možná.

Bod č.10

Zakazuje sa zabiť zviera na farme kvôli kožuchu inak, než za použitia anestézie, alebo akýmkoľvek iným bezbolestným spôsobom.

Prospech

- Tu asi opäť nenájdem iný prospech než ten, ktorý je uvedený v obecnom hodnotení, keďže morálka ľudí vo všeobecnosti už dlhú dobu končí tam, kde narazí na ekonomický profit a uvedené opatrenia predstavujú výlučne ekonomickú stratu.

Neprospech

- Keďže aktivity uvedené v bodoch 7 až 10 bývali celkom bežnou praxou a niekde takou bývajú dodnes, predstavujú opatrenia zákona na ochranu zvierat v tejto súvislosti napríklad rapídny nárast spotreby anestetických látok. A ďalej už je to len ohraná pesnička – vyššie výdaje národa v tejto oblasti, zníženie životnej úrovne, atď.

Bod č.11

Zakazuje sa štopovanie hydiny.

Prospech

- Napríklad zvýšenie voľného času o čas, ktorý by pripadol na násilné vykrmovanie hydiny a zníženie nákladov s tým spojených. To sú náklady na potravu a náklady na personál, ktorý má výkrm ako náplň práce.

Neprospech

- Už žiadne foie gras.

Na tomto rozboře môžeme vidieť, že nacistická legislatíva tak ako každá iná má svoje pozitíva i negatíva, teda predstavuje ako prospech tak i neprospech štátu, prípadne národu ak mám stavať na nacistickej právnej filozofii. To samo ešte v protiklade s nacistickým „právo je to, čo národu prospieva, bezprávie to, čo mu škodí“ nie je, ak pripustíme, že podľa nacistov je teda právo niečo úplne iné, než to, čo pod pojmom právo poznáme dnes. Ale aby to v tomto protiklade nebolo, musíme skonštatovať, že nacistická legislatíva nie je právom, pretože (okrem iného, teda svojho pozitívneho prínosu) škodí nemeckému ľudu a z toho uhla pohľadu už nielen, že nie je právom, ale dokonca je bezprávim. To by ale znamenalo, že tvorcovia nacistických zákonov škodia nemeckému národu, pretože netvorí to, čo mu prospieva ale to, čo mu škodí. A to je zase v protiklade s nacistickým tvrdením „všetko pre národ“ a s postojom, že strana na čele s Hitlerom predstavuje pre národ len to najlepšie

No a ak budeme stavať na tom, že právo je predsa len aspoň teda z časti to, čo pod týmto pojmom poznáme dnes, dôjdeme pridržujúc sa poučky „právo je to, čo národu prospieva, bezprávie to, čo mu škodí“ k záveru, že právo je bezprávim, čo je logicky rozporný záver, ktorý mi dáva možnosť prehlásiť, že nemecká právna filozofia nemá logický základ a teda je len holým nezmyslom.

5. Prejavy nacistickej právnej filozofie v pozitívnom práve

Pozrime sa teraz konkrétne na ukážku toho, ako sa nacistické právne učenie a nacistická ideológia prejavila v právnych predpisoch Tretej ríše v tom ktorom právnom odvetví.

Ako už bolo povedané, nacisti sa snažili odstrániť dovtedajší právny poriadok a to teda vrátane jeho klasického delenia práva na právo verejné a právo súkromné. Toto delenie by sme teda v právnom učení a poriadku Tretej ríše hľadali zbytočne. Priamo to vyplýva z dookola omieľaného základného kameňa nacizmu „národ je všetko, jednotlivec nie je nič“. Právo má byť podriadené národu a slúžiť v prvom rade jemu a nie jednotlivcovi, preto všetko právo v Tretej ríši bolo vlastne verejné, keďže v práve súkromnom sa odzrkadľujú najmä záujmy individuálne. V práve verejnom ako ho poznáme dnes prevládajú kogentné normy nad dispozitívnymi. Tak tomu bolo i v Tretej ríši a to znamená, že v tomto právnom poriadku prevládali a na prvom mieste stáli povinnosti jednotlivca voči štátu, národu a až za nimi jeho práva.

5.1. Ústavné právo a správne právo

Začnem ústavným právom, ktoré v štáte predstavuje základ právneho poriadku. Tu ale iba stručne, pretože všetko o ústavnom práve už bolo vlastne povedané. Tretia ríša je štát vodcovský s jedným a jedinečným vodcom na čele. Deľba moci v zmysle právneho štátu na moc zákonodarnú, výkonnú a súdnu neexistuje. Každá z týchto mocí je odvodená od vodcu, ktorý je najvyšším zákonodarcom, úradníkom i sudcom. V skratke a bez prehánania povedané Führer je zosobnením všetkého právneho a správneho, všetko môže a všetko vie. Jedinú deľbu moci v Tretej ríši by sme mohli vidieť v neustále režimom proklamovanej nezávislosti justície. Ale táto nezávislosť jednak nezávislosťou nebola a jednak nacistické právo aj tak otvorene tvrdilo, že aj súdna moc je odvodená od Vodcu ako najvyššieho sudcu.

K ústavnému právu je treba ešte spomenúť Weimarskú ústavu, z ktorej jasne vyplýva del'ba moci a princípy právneho štátu a ktorá nikdy nebola formálne zrušená, ale jej platnosť zostala po dobu trvania tretej ríše iba na papieri.

K správneému právu je toho potrebné napísať zďaleka najmenej, pretože upravuje činnosť výkonnej moci, jej povinnosti a práva už v právnom štáte. S tým rozdielom, že v právnom štáte aspoň pochádza od nezávislého zákonodarcu. No a keďže v Tretej ríši boli zákonodarca a výkonná moc jedno a to isté, je správne právo priamym nástrojom uplatňovania vôle národného socializmu, vlády a vodcu prostredníctvom štátneho aparátu.

5.2. Trestné právo

V trestnom práve je tiež možno vidieť zásadné zmeny oproti predchádzajúcej Weimarskej republike a nie je treba hovoriť, že všetky smerovali k čo najväčšiemu potlačeniu individuálnych práv jednotlivca. Boli odstránené základné zásady ako zákaz retroaktivity, zákaz analógie v neprospech páchatel'a, právo na obhajcu, zásada nejednať dvakrát v tej istej veci, požiadavka zákonnej formy trestného činu, právo na oboznámenie sa s obvinením po zadržaní de facto i prezumpcia neviny a právo na obhajobu samotné.

Za každým právnym posúdením stojí Frankova definícia „právo je to, čo prospieva nemeckému národu, bezprávie to, čo mu škodí“, ktorá tak ako formálne zaužívaná bola polovicou predpokladu odsúdenia či oslobodenia osoby v trestnom procese. Tou druhou polovicou bolo samotné presvedčenie sudcu o práve či bezprávi, teda prospechu či neprospechu, ktoré získal z Volksgeistu. Potrestaný tak mohol byť aj čin, ktorý vôbec za trestný v pozitívnom práve označený nebol. Potrestaný tiež mohol byť napríklad i výkon práva ak sudca dospel k záveru, že škodí národu.

Vývojové štádiá trestného činu sa nezohľadňovali. Pokus o trestný čin bol potrestaný rovnako ako dokonaný trestný čin, pričom pre rovnaké potrestania postačovala už sama vôľa trestný čin spáchať.

V trestnom práve nacistického Nemecka sa netrestá čin, ale páchatel'.²⁴⁾ V procese sa teda hodnotí celá osobnosť páchatel'a, jeho vzťah k národnému socializmu a jeho škodlivosť či prínos pre národ všeobecne.

5.3. Občianske právo

Už ohraná pesnička prospechu národa sa samozrejme prejavuje aj tu a to vo všetkých oblastiach, ktoré v tomto zmysle majú pre vládnúcu moc význam. Všetky práva osoby sú odvodené od práva celku a ak sú záujem celku a jednotlivca v rozpore, je to jediným a postačujúcim predpokladom pre obmedzenie práv jednotlivca.

Čo sa týka vecných práv, za zmienku stojí napríklad inštitút vyvlastnenia bez náhrady a bez akýchkoľvek ďalších podmienok v prípade národného záujmu. Všetky vlastnícke práva sú a musia byť vykonávané v prospech celku.

U práva obligačného sa zase prejavuje snaha odstrániť formálny právny poriadok v tom, že práva z obligačného vzťahu nie sú korigované formálnymi pravidlami právneho poriadku, ale niečim ako obdoba dnešných pravidiel spravodlivosti, ktoré sú jediným ukazovateľom práv a povinností z právneho vzťahu. V tom je zároveň vidieť aj nacistické „ehre und treue“ a súvisiace stotožňovanie práva a mravnosti. Čo sa týka povinností, rozhodovalo to, čo bolo správne, spravodlivé a slušné.

Samozrejme práva a povinnosti museli byť tiež v súlade s národným záujmom, takže aj pri nejakom dvojstrannom úkone, uzatváraní zmluvy napríklad boli strany povinné na rozdiel od prednastickej éry brať do úvahy nielen ich vzájomné záujmy, ale aj záujmy celku. Tak vznikali tzv. doložky verejného blaha. Dochádza tu tak k likvidácii ďalšej zásady právneho štátu- zmluvnej slobody.

Pre nacistické občianske právo je charakteristické množstvo neurčitých právnych pojmov ako k ochrane nemeckého národa, k odvráteniu nebezpečenstva pre verejnosť, dobré mravy, námietka zlého úmyslu, alebo aj ony doložky verejného

²⁴ TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933 – 1945*. Brno: The European Society for History of Law, 2010, s. 36.

blaha. S nimi samozrejme dochádza k ďalšej strate právnej istoty. Tieto všetky majú byť ako inak vykladané v súlade s národným záujmom a národne sociálnou ideológiou.²⁵⁾

V práve dedičskom môžeme vidieť snahy obmedziť testamentárne dedenie v prospech intestátneho. Zrejme preto, aby sa árijský majetok nedostal náhodou do neárijských rúk, čo je zase korigovanie potenciálneho vnútorného rozkolu Volksgeistu v rámci obyvateľstva, ktorý by tu podľa nacistickej filozofie po správnosti nemal byť. Volksgeist každého Nemca by predsa mal vedieť, že nemecký majetok má byť odkázaný iba Nemcovi aj bez vonkajšieho donucovania štátom.

5.4. Pracovné právo

Každý pracujúci Nemec je dielikom veľkého pracujúceho národa, smerujúceho k všeobecnému blahu. Práca bola vnímaná teda ako služba národu. Na základe toho aj z pracovného práva boli vymazané rôzne práva a slobody. Bola napríklad stanovená povinnosť pracovať pre všetkých, povinnosť vyžiadať si povolenie pre zmenu zamestnania, či odchod zo zamestnania. Boli zakázané štrajky, zrušené odbory, prečo tiež nie, keď štát vie lepšie ako odbory, čo je potrebné a čo nie, a okrem toho odbory boli len zhlukom záujmov istého množstva jednotlivcov stojacich proti záujmom celku. Namiesto odborov bol založený Nemecký pracovný front.²⁶⁾ Organizácia združujúca robotnícku triedu s formálne dobrovoľným členstvom, avšak nebyť členom znamenalo ďalšie negatívne osobné dopady. Prostredníctvom Nemeckého pracovného frontu boli stanovované mzdy a to aj v oblasti súkromných podnikov, zavádzané rôzne sociálne a dovolenkové programy atď. Skrátené- totálna štátna kontrola.

²⁵ TAUCHEN, Jaromír. Doložky veřejného blaha a neurčité právní pojmy v nacistickém smluvním právu. In COFOLA 2011, Žatecká, Kováčová, Horecký, Omáčka (ed). *The Conference Proceedings*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 220 – 243.

²⁶ PIPES, Jason. *Deutsche Arbeitsfront* [online]. Feldgrau.com [cit. 22.7.2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.feldgrau.com/daf.html>>.

Povinnosť pracovať je tiež zavedená v poľnohospodárskej oblasti, čo by sa dalo prepojiť s vlastníckym právom. Poľnohospodár mal povinnosť obrábať svoju pôdu a podieľať sa tak na úsilí celku.²⁷⁾

Postavenie ženy bolo tiež špecifické. Žena bola národne – sociálnym názorom vnímaná a oslavovaná predovšetkým v úlohe matky, ktorej jedinou a hlavnou úlohou je darovať svojmu národu dieťa. Ženy teda nezastávali žiadne vedúce politické funkcie v strane a vo verejnej správe, pričom táto politika nebola cudzia ani Weimarskej republike. Nacisti ju však dotiahli ešte ďalej a osobitosť ich postavenia sa prejavila najmä v pracovnom práve. Žena mohla pracovať vo verejnej správe od 35 roku veku na rozdiel od 27 rokov u mužov. Zákon stanovil, že ak manžel ženy pracujúcej vo verejnej správe rovnako tak pracoval vo verejnej správe a zo svojho platu zvládadal užiť rodinu, bol to u ženy výpovedný dôvod. Ak chcela žena pracovať v priemysle, musela najskôr jeden rok odpracovať v poľnohospodárstve. S nacistickým svetonázorom ohľadom žien a práce súviselo tiež ich vzdelávanie. Od roku 1934 mohlo študovať na vysokých školách iba 10% žien, pričom predtým museli absolvovať tzv. rok domáceho hospodárstva. Od roku 1937 nemohli ženy navštevovať gymnáziá, čím sa im zavrela možnosť študovať vysokú školu, pretože sa na nich vyučovala latinčina a tá bola jednou z podmienok vysokoškolského štúdia.

Čo sa týka oblasti práva, ženy nemohli byť sudkyňami, ani štátnymi zástupkyňami a od polovice 30-tych rokov ani advokátkami.

Inak sa ženám dostávalo v zamestnaní zvýšenej ochrany. Napríklad bola obmedzená ich práca v noci a tiež maximálna pracovná doba. Ústredná úloha ženy ako matky je vidieť v zohľadňovaní tehotenstva ženy, ktoré jej zásadne neprinášalo žiadne znevýhodnenie, čo sa zamestnania a platu týka. Zamestnávateľ nemohol prepustiť tehotnú ženu a to ešte po dobu štyroch mesiacov po pôrode. Ďalej nemohla byť tehotná žena zamestnaná ak by to podľa lekárskeho posudku ohrozilo jej zdravie, alebo zdravie jej dieťaťa. Ak bola tehotná žena zamestnaná, nebolo jej dovolené vykonávať ťažké manuálne práce, alebo prísť do styku s nebezpečnými látkami. Matka nemohla pracovať ešte 6 týždňov po pôrode a 12 týždňov ak kojila a po dobu,

²⁷ KNAPP, Viktor. *Problém nacistické právni filosofie*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 199 – 205.

keď nemohla vykonávať zamestnanie kvôli tehotenstvu jej bola vyplácaná finančná čiastka odpovedajúca jej priemernej mzde.²⁸⁾

Počas vojny sa však aj ochrana žien musela prispôbiť prioritám a prioritou číslo jedna bolo vojnové úsilie, takže väčšina noriem ochrany žien v pracovnom práve síce ostala v platnosti, avšak boli stanovené výnimky, ktoré ich fakticky derogovali.

5.5. Rodinné právo

Čo sa týka rodinného práva, v ňom sa najvýraznejšie prejavila rasová a antisemitská politika nacistov a v jej rámci zase zdôrazňovanie povinností manželov vzrastajúcich z manželstva voči národnému spoločenstvu. To znamená rozsiahlu reguláciu podmienok uzavretia manželstva a jeho rozvodu. Primárnym účelom manželstva v Tretej ríši bolo plodenie detí a tým rozširovanie národa.

Vláda podporovala manželstvá, z ktorých sa dali očakávať rasovo čisti Nemci. Poskytovala rôzne materiálne príspevky viazané na uzavretie manželstva, bezúročné pôžičky a ďalšie výhody a príspevky stimulujúce rodenie detí.

Tomu na druhej strane odpovedali obmedzenia a prekážky uzavretia manželstva v prípadoch narušenia rasovej čistoty. Prekážkou uzavretia manželstva teda bola napríklad duševná choroba, dedičné choroby, závislosť na drogách alebo alkohole, márnوترatnosť alebo neplodnosť. Tieto boli rovnako tak dôvodmi rozvodu manželstva ako aj prípad, keď jeden z manželov jednoducho nechcel dieťa.

Ďalšie obmedzenie uzavretia manželstva prišlo s Norimberskými zákonmi, ktoré zakazovali manželstvá Nemcov so Židmi, či len ich pohlavný styk.

Konečne pred uzavretím každého manželstva sa vyžadovalo vysvedčenie o spôsobilosti uzavrieť manželstvo, vydávané zdravotným úradom, čo dokonalo štátnu kontrolu manželstiev a plodenia detí ideologicko – konformným spôsobom.²⁹⁾

²⁸ TAUCHEN, Jaromír. Žena v právním řádu Třetí říše. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2008, roč. 16, č. 2, s. 81 – 83.

²⁹ Tamtéž, s. 83 – 84.

6. Justícia v nacistickom Nemecku

Účelovosť, ktorá je charakteristická pre právo Tretej ríše je rovnako tak charakteristická aj pre jej justíciu. Jediným účelom súdov v štáte bola ochrana národného socializmu. A to za každú cenu. Súdny boli posluhovačom režimu na akomsi oficiálnom a legálnom stupni. To zase ako inak pramení z toho, že najvyššou prioritou štátu ako celku a teda všetkých jeho súčastí, vrátane justície je blaho národa, ktoré prinášal národný socializmus.

Hitler svoj postoj k právu načrtol už vo svojej knihe *Mein Kampf*, ktorú napísal vo väzení v meste Landsberg am Lech, kam bol umiestnený v roku 1924 po už spomínanom Pivnom puči, keď konfrontuje legalitu s legitimitou. Hitler v nej hovorí, že najvyšším a konečným cieľom bytia nie je udržanie štátu a vlády ale prežitie, udržanie a prosperita národa/rasy. A ak štát nevedie národ k prosperite, ale do záhuby je nielen právom, ale aj povinnosťou každého jednotlivca povstať proti takémuto štátu a vláde, pričom pri takto legitimizovanom postupe hrá legalita iba druhoradú úlohu.³⁰⁾

S touto samotnou myšlienkou sa samozrejme nedá nesúhlasiť, problém je však inde a to je subjektívnosť pohľadu na to, čo vlastne znamená záhubu a čo prosperitu národa. Každopádne Hitler tým dal jasne najavo, že celý právny poriadok a jeho uplatňovanie a vynucovanie musí slúžiť a viesť k dobru národa a keďže ako už vieme, dobro národa je Hitler a jeho národný socializmus, musí právo a justícia slúžiť im, a to aj za cenu straty legality. Takto teda Hitler legitimizoval svoj režim. Legimita so svojej podstaty prevyšuje legalitu, v tom by teda problém nebol. Vždy je však otázne, čo a v akom rozsahu je legitímne a tu sa už veci stávajú nejednoznačnými.

Ako bolo povedané už v kapitole o štátnom zriadení v nacistickom Nemecku *de facto* neexistovala deľba moci ako ju poznáme v právnom štáte dnes. Súdnictvo bolo ako vecne tak i personálne závislé na exekutive a to od nástupu Hitlera k moci v roku 1933 až do pádu režimu v roku 1945 progresívne.

³⁰ HITLER, Adolf. *Mein Kampf*. München: Verlag Franz Eher Nachfahren, 1925.

6.1. Proces ovplyvňovania a podriadovania súdnictva strane

Tento proces začal okamžite po menovaní Hitlera kancelárom. Po požiari Reichstagu a vydaní dekrétu ríšskeho prezidenta na ochranu ľudu a štátu mala vláda rozviazané ruky a mohla odštartovať Gleichschaltung aj čo sa týka súdnictva. Začala vydávať nariadenia a podnikať opatrenia, ktoré priamo zasahovali do činnosti súdov, či ovplyvňovali už vynesené rozsudky. Toto všetko sa týkalo najmä oblasti trestného súdnictva, čo je pochopiteľné, keďže to bolo pre udržanie režimu a občianskeho poriadku a poslušnosti kľúčové a preto aj poslúži ako príklad najlepšie.

6.1.1. Vecná závislosť súdov

Súdne rozhodovanie

Ovplyvňovanie rozhodovania sudcov sa v prvých rokoch po roku 1933 dialo najmä už dobre známymi praktikami zastrašovania, vyhrážania a teroru zo strany nového režimu prostredníctvom ozbrojených jednotiek SA (Sturmabteilung), ktoré narušovali súdne jednanie, vyhrážali sa sudcom odvetnými opatreniami v prípade, že v tom ktorom spore rozhodnú spôsobom rozporným s presvedčením novej vlády, brali bezdôvodne sudcov do „ochranej“ väzby, čo im umožňoval onen prezidentov dekrét a v neposlednom rade ich tiež fyzicky napádali. Netreba hovoriť, že množstvo osôb už väzbu neopustilo.

K tomu im samozrejme pomáhala aj účinná propaganda formou nacistickej tlače, ktorá zverejňovala nevyhovujúce rozsudky, spolu s pôvodcami a komentármi, označujúcimi ich za vlastizradcov a židovských posluhovačov. Tieto agresívne praktiky neskôr poľavili jednak preto, že nebolo Hitlerovým úmyslom udržovať v spoločnosti revolučnú náladu, ale čo najskôr stabilizovať nový režim a jednak preto, že ako boli sudcovia postupne nahradzovaní osobami vyhovujúcimi režimu nebolo už takýchto praktík potreba, keďže tieto už rozhodovali žiadúcim spôsobom. Kontrola a riadenie justície sa postupne prenieslo do formy vládnych nariadení a interných inštrukcií.

Čo sa týka legislatívnej kontroly súdnictva, počiatkom sú tri základné nariadenia vydané novou vládou a schválené prezidentom 21.marca 1933, teda

v Postupimský deň.³¹⁾ Nariadenie o beztretnosti, nariadenie o ochrane pred úkladnými útokmi proti vláde a nariadenie o zriadení mimoriadnych súdov.

Nariadenie o beztretnosti znamenalo beztretnosť pre národných socialistov, to sú teda prevažne členovia SA, ktorí sa dopustili trestných činov v súvislosti s „bojom za národný socializmus“. Do toho spadali tie najťažšie zločiny ako politické vraždy, ublíženia na zdraví atď. a teda toto nariadenie oslobodilo množstvo nebezpečných živlov.

Nariadením o ochrane pred úkladnými útokmi proti vláde si režim zase zaistil ilegalitu akéhokoľvek odporu proti novej vláde. Toto nariadenie dokonca stanovilo aj tresty. Každému, kto úmyselne rozširoval nepravdivé tvrdenia smerujúce proti vláde alebo riši, spôsobilé poškodiť záujmy štátu hrozilo odňatie slobody do dvoch rokov, pričom ak spáchal taký čin verejne, bolo dokonca stanovené minimálne trvanie odňatia slobody v dĺžke 3 mesiacov.

A konečne nariadenie o zriadení mimoriadnych súdov bolo doplnkom nariadenia o ochrane pred úkladnými útokmi proti vláde a nariadenia prezidenta na ochranu ľudu a štátu. Takto zriadené súdy boli príslušné k stíhaniu politických deliktov prameniacych z týchto dvoch nariadení. Primárnou úlohou týchto súdov bolo zbavenie sa politických odporcov nacizmu a podľa toho vyzeralo aj ich zloženie a prax, v ktorej sa veľa šancí v právnom zmysle slova obvinenému nedávalo.³²

Ovplyvňovanie rozhodovania súdov zákonmi, nariadeniami, internými pokynmi atď. sa postupom času stupňovalo. Zákon o organizácii súdnictva (28.júl 1935) predstavuje základ pre súdne rozhodovanie novým spôsobom. Tento zákon všeobecne inštruoval súdy rozhodovať v súlade s nacistickým presvedčením, pričom nemusia brať ohľad na právne predpisy prednacistickej éry pokiaľ sú v rozpore

³¹ Postupimský deň bola slávnostná akcia novej vlády propagujúca pevné a trvalé spojenie národného socializmu s Nemeckom. Konala sa pri kostole v Postupime, v ktorom boli pochovaní pruskí králi Fridrich I. a Fridrich II. A v ktorom sa následne prvý krát zišiel nový zemský snem. Zhromaždenia sa okrem Hitlera zúčastnil osobne aj prezident Hindenburg.

– Potsdam.de. 1933 - Day of Potsdam [online, cit. 22.7.2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.potsdam.de/cms/beitrag/10000945/33981/>>.

³² TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933 – 1945*. Brno: The European Society for History of Law, 2010, s. 47 – 48.

s národno-sociálnym cítením. Tento zákon tak povediac postavil všetky nacistami nežiadúce zákony mimo zákon. Okrem zákonov i nacistická právna veda i nacistickí pohlavári vyzývali verejne súdy k obrane národného socializmu tým, že nebudú dbať na liberalistické zákony z obdobia Weimarskej republiky, ktoré národu nepriniesli nič dobré.

Cieľom vedenia strany bolo odstrániť akékoľvek právne záruky v spoločnosti, takže napríklad zákony, ktoré zavádzali analógiu v trestnom zákone a odstraňovali zásady *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege* na seba nenechali dlho čakať. Už v polovici tridsiatych rokov ríšské zákony nielen oprávňovali, ale dokonca stanovovali povinnosť sudcov trestať činy, ktoré si podľa národno-sociálneho cítenia zaslúžia trest. A to, či boli kriminalizované alebo nie. To súviselo aj so zavádzaním retroaktivity v trestnom zákone, keď ktokoľvek mohol a mal byť súdom potrestaný za činy kvalifikované ako trestné v trestnom zákone aj v prípade, že boli spáchané pred ich kriminalizáciou. Jediným ukazovateľom posudzovania činu bol súlad či nesúlad s nacistickým presvedčením. Tým sa koniec koncov režim ani netajil a tak nám sám ponúka ďalší príklad účelovosti, ktorú preň právo predstavovalo v prvom rade:

„Poznám dva druhy práva, pretože poznám dva druhy ľudí. Tých, ktorí sú s nami a tých, ktorí sú proti nám.“

-Hermann Goering, 1936³³)

Postupom času, a to hlavne po roku 1939 po začiatku druhej svetovej vojny boli stále viac a viac sprísňované trestnoprávne predpisy v zmysle tvrdosti sankcií. Preferovanými sankciami aj za sebemenšie priestupky boli pracovné tábory a trest smrti. Vláda prostredníctvom ministerstva spravodlivosti vyvíjala stály nátlak na sudcov, aby presadila udeľovanie tvrdých trestov a tak dosiahla odstrašujúceho efektu v čase, keď vyžadovala bezpodmienečnú poslušnosť, aby tak mohla byť dosiahnutá vysoká efektívnosť vojnového snaženia.

³³ LIPPMAN, David H. *The Last Year – The Weeks Before* [online]. World War II plus 55 [cit.25.7.2012]. Dostupné na WWW: <http://usswashington.com/worldwar2plus55/dl30au39_12_e.htm>.

Ako je už možné vidieť, najväčším problémom sudcov, čo sa týka žiadúceho spôsobu súdneho rozhodovania bolo, ako vyplýva už zo samotnej podstaty vlády svojvôle zistiť ako má vlastne toto žiadúce rozhodovanie vyzeráť. Stále prízvukované inštrukcie vo forme neurčitých fráz ako „v záujme národného socializmu“, „proti nemeckému ľudu“, „v súlade s národne-sociálnym svetonázorom“, atď. znamenali zmätenosť ríšskych sudcov vo viac či menej sporných prípadoch, keď nevedeli ako vlastne majú rozhodnúť tak, aby sa následne vydané rozsudky nestali terčom kritiky zo strany exekutívy, ktorá im často vyčítala prílišnú jemnosť, alebo aj vecnú nesprávnosť. Poniectori túto neistotu riešili tak, že sa prosto držali žalobného návrhu štátneho zástupcu, ktorému následne v plnej miere vyhovel. To sa samozrejme prejavilo aj v nejednotnosti judikatúry, čo znamenalo ďalší klinec do rakvy právnej istoty.

V spojitosti s tým bolo treba konečne v plnom rozsahu vyriešiť zjednotenie rozhodovacej praxe súdov. To sa stalo jednoducho tak, že ministerstvo spravodlivosti začalo dávať predsedom vrchných zemských súdov záväzné pokyny ako rozhodovať súdne procesy, pochopiteľne najmä tie, ktoré prejednávali prípady vlastizrady a zemezrady a mali politický podtón. Vrchné zemské sudy ďalej inštruovali podriadené sudy a tak bola podriadenosť súdnictva vláde zavŕšená v plnej miere. V praxi to vyzeralo jednoducho tak, že pred tým ktorým procesom dochádzalo k poradám sudcov ako ten ktorý prípad rozhodnúť a rozsudok de facto vznikol ešte pred samotným jednaním, ktoré sa tak obmedzilo len na jeho vyhlásenie.

Okrem takto organizovanej predbežnej inštruktáže súdnictva fungovala aj príkladná inštruktáž, ktorá už vydané rozhodnutia komentovala a ukazovala sudcom ako ktorý prípad mal byť rozhodnutý v prípade, že v rozhodnutí našla nejaké nedostatky. Tak isto tiež vyzdvihovala príkladné rozhodnutia, ktoré mali slúžiť ako následný vzor správneho spôsobu rozhodovania. Túto úlohu plnili tzv. sudcovské dopisy, ktoré zasielalo ministerstvo spravodlivosti, prípadne minister sám (vzhľadom na ich vysoký stupeň utajenia) od októbra 1942 do decembra 1944. Toto priame pokynovanie súdov pokračovalo v rôznych formách až do konca vojny.³⁴⁾

³⁴ TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933 – 1945*. Brno: The European Society for History of Law, 2010, s. 102 – 110.

Ovplyvňovanie už vydaných a právoplatných rozsudkov

Čo sa týka právnych inštitútov, ktoré sa v súdnom pojednávaní stali ďalším nástrojom výkonnej moci na vplyvanie na rozhodovanie súdov za zmienku stoja dva najzásadnejšie, zavedené do právneho poriadku začiatkom vojny. To sú sťažnosť pre zmätočnosť a mimoriadny odpor.

Sťažnosť pre zmätočnosť sa týkala právnych vad rozhodnutia a mohol ju podať vrchný ríšsky štátny zástupca proti rozhodnutiu úradného, zemského alebo mimoriadneho súdu. O sťažnosti rozhodoval ríšsky súd, alebo podľa okolností Ľudový súdny dvor.³⁵⁾

Mimoriadny odpor predstavoval opravný prostriedok, ktorý svojou povahou stál proti všetkým právnym zásadám právneho štátu. Smeroval voči vecnej nesprávnosti rozhodnutia, podať ho mohol opäť vrchný štátny zástupca a k jeho podaniu stačilo jeho presvedčenie, že rozsudok nie je správny, teda, že nedostatočne odzrkadľuje postoje národného socializmu. Zárukou následnej „nápravy“ rozhodnutia boli špecializované senáty pri ríšskom súde, ríšskom vojenskom súde a Ľudovom súdnom dvore, ktoré boli povedzme národno sociálnemu cíteniu bližšie.

Ako už povedal sám Hitler, v boji za národ (a v totalitnom režime už z povahy veci) legalita nehrá veľkú úlohu a preto právne prostriedky tvorili iba časť možností ako zmeniť súdne rozhodnutie.

Najvýraznejším zásahom vlády, v tomto prípade samotného Hitlera boli amnestie, ktoré udeľoval politickým prívržencom za zločiny, ktoré boli spáchané v záujme národného socializmu, t.j. za aktivity, ktoré sa zhodovali s postojom režimu a jeho aktivitami. Amnestia je inštitút, ktorý ešte ako tak korešponduje s právom právneho štátu a teda by sme ho mohli z tohto uhla pohľadu označiť za legálny.

To ale nebolo z Hitlerovej strany voči súdnictvu všetko. Keďže sa sám prehlásil, ako už bolo spomenuté v kapitole o štátnom zriadení za najvyššieho sudcu a z nacistickej právnej nauky vyplýva, že súdna právomoc je vlastne odvodená od vodcu, mohol si na seba atrahovať a sám rozhodnúť akýkoľvek súdny spor, prípadne

³⁵ TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestného súdnictví v Německu v letech 1933 – 1945*. Brno: The European Society for History of Law, 2010, s. 97 – 98.

rozhodnutie anulovať a rozhodnúť sám znovu, alebo naň jednoducho nehľadieť a mimozákonne, alebo lepšie povedané mimozákonne v tejto oblasti už mimozákonného režimu udeliť trest aj bez akejkoľvek bližšej znalosti daného prípadu. A to už sú postupy, ktoré s právnym štátom v priamom rozpore sú. Filozofiu týchto postupov vysvetľuje Hitler opäť za použitia doktríny prospechu národa ako celku:

„Nie sme na tom tak, aby sme brali ohľad na humánne city. Nemôžem tiež zdĺhavo šetriť, kto má dobrú vôľu, alebo či je snád' niekto nevinný... Je smiešne žiadať ma, aby som stanovil medzi komunistami len skutočných zločincov. Je to zbabelá meštiacka nedôslednosť ukludňovať svoje svedomie právnym postupom. Je len jedno právo, životné právo národa.“³⁶)

Slabiny tejto teórie a tohto prístupu sú očividné. Je jasné, že toto je len ďalším vyjadrením toho, že to na čom záleží je národ, nie jednotlivec a že právo má v prvom rade zaistiť prežitie rasy. Avšak národ sa v konečnom dôsledku tiež skladá iba z jednotlivcov. Stávajúc na prozreteľnosti a neomyľnosti Volksgeistu by som najprv povedal, že sa vodca zmýliť a označiť osobu za zradcu národného socializmu neprávom nemôže a tým by to bolo uzavreté. Avšak Hitler týmto prehlásením sám pripúšťa, že je tu možnosť, že poniektorí z tých, ktorých by označil za nepriateľov štátu, sú nevinní a teda prozreteľnosť tu ustupuje subjektívnemu dojmu, názoru. No a keď sa môže Hitler zmýliť, môže sa zmýliť i opakovane. A tu už nič nebráni tomu, aby sa postupným ubúdaním osôb/obyvateľov dostal nemecký národ na počet odpovedajúci nule, čo by znamenalo zánik nemeckého národa, a to je v priamom protiklade k ideologicky žiadanému výsledku – prežitiu národa.

No a ako posledné ale rozhodne nie najmenej podstatné zásahy štátu do nezávislosti justície, naopak ako akúsi poslednú inštanciu čo sa rozhodovania súdov týka by som spomenul zásahy Gestapa (Geheime staatspolizei), tajnej polície Ríše, ktorá nehľadiac na konečnosť a záväznosť súdneho rozhodnutia korigovala výsledky opäť hlavne trestných pojednávaní po svojom. To znamená, že ani obžalovaný, ktorý bol súdom právoplatne oslobodený od všetkých obvinení nemal žiadnu záruku

³⁶ RAUSCHNING, Hermann. *Rozmluvy s Hitlerem*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2006, s. 62.

svojho reálneho oslobodenia. Gestapo jednoducho vzalo právo do svojich rúk a dotyčného vzalo do ochrannej väzby, ktorej výsledkom nebolo nič iné ako koncentračný tábor, alebo smrť, pričom ako vždy stačilo sebemenšie podozrenie z protinacistickej aktivity.³⁷⁾

Ochranná väzba sa nepoužívala len následne po súdnom procese, ale slúžila tiež na vyňatie osôb z pôsobnosti súdov. To znamená, že Gestapo samotné sa stalo súdnou prvou aj poslednou inštanciou. Ochranná väzba bola spojená s inštitútom „zvláštneho zachádzania“ (Sonderbehandlung). Pod ním legálne (v rámci nariadenia o tomto inštitúte) či nelegálne (nad rámec, čo však nikto nekontroloval a tak to bolo považované za tichý súhlas) prebiehalo mučenie i fyzické likvidácie.³⁸⁾

6.1.2. Personálna závislosť súdov

Základom personálnej nezávislosti súdov je nepreložitelnosť a neodvolateľnosť sudcov, ktorá v právnom štáte býva garantovaná už ústavou. Toto garantovala aj Weimarská ústava, ktorá bola formálne v platnosti po celé obdobie nacistického režimu. Za pomoci zmocňovacieho zákona sa však tieto záruky nezávislého súdnictva podarilo obísť.

Úvodom do narušovania personálnej nezávislosti sudcov Tretej ríše je ako inak opäť fyzické násilie. Po ustanovení Hitlera kancelárom v roku 1933 sa okamžite spustila vlna násilia zo strany SA voči Židom vo všetkých možných postaveniach. To neminulo ani sudcov a mimo iných i advokátov. Sudcovia boli napádaní fyzicky aj slovne, braní do väzby, vyhadzovaní zo svojich úradov a verejne dehonestovaní.

Násilie a bleskové vládne opatrenia teda opäť predbehli legálne riešenie, ale to malo prísť čo chvíľa v súlade s Hitlerovou požiadavkou zachovať legalitu systému. Čo sa samozrejme darilo iba naoko, ale tak to bolo postačujúce. Čo sa týka personálnych opatrení, alebo lepšie povedané personálnych čistiek, dôležité sú dva zákony. Zákon o znovuoobnovení úradníctva a zákon o nemeckých úradníkoch.

³⁷ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role Gestapa*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 98 – 99.

³⁸ Tamtiež, s. 268 – 269.

Zákon o znovuoobnovení úradníctva

Primárnym účelom tohto zákona, vydaného 7.apríla 1933 a jeho vykonávacích predpisov bolo pochopiteľne zbaviť verejnú správu a justíciu akýchkoľvek politických odporcov, či už potenciálnych alebo reálnych, takže na jeho základe prišli o prácu postupne skoro všetci úradníci a sudcovia, ktorí sa v predchádzajúcich dobách hlásili k inej politickej strane, než NSDAP, prípadne ich predchádzajúca politická činnosť nedávala riadne záruky vernosti národnému socializmu, pričom vykonávací predpis priamo stanovil vyhazov všetkých príslušníkov komunistickej strany.

Aj tu sa musel okrem iného prejavíť i rasový aspekt novej ideológie, takže ďalšie kritérium stanovené týmto zákonom (tzv. Árijským paragrafom, ktorý sa uplatnil vo viacerých právnych predpisoch Tretej ríše) znamenalo, že úradníkmi, prípadne sudcami mohli byť až na výnimky iba osoby árijského pôvodu. Tieto výnimky zohľadňovali zásluhy niektorých osôb, ktoré bojovali za Nemecko v prvej svetovej vojne. Ale aj tie boli odstránené ďalším zosťrením podmienok, ktoré priniesli Norimberské zákony v roku 1935, čo sa týkalo najmä ľudí židovského pôvodu.³⁹⁾

A konečne zákon o znovuoobnovení úradníctva de facto zrušil, čo sa týka úradníctva Ríše všeobecne a rovnako tak súdnictva ústavne zaručené princípy nepreložiteľnosti a z časti i neodvolateľnosti sudcov a slobody politického myslenia⁴⁰⁾, keď v paragrafe č.5 stanovil, že úradníci môžu byť podľa služobnej

³⁹ TAUCHEN, Jaromír. Právní postavení úřednictva ve Třetí říši. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2007, roč. 15, č. 3, s. 247 – 248.

⁴⁰ Weimarská ústava v článku 104 garantovala neodvolateľnosť sudcov, ich preložiteľnosť a predčasné penzionovanie iba s ich súhlasom a podľa zákona, ktorý tiež môže stanoviť ich dôchodkový vek:

Article 104

Judges serving ordinary jurisdiction are appointed for lifetime.

Against their will they can only be suspended temporarily or forced into early retirement or transferred to another location if a judge decided so, based on reasons and according to procedures determined by law. Legislation may establish an age limit, at which judges retire.

Preliminary suspension conform with the law will not be affected.

In case of a change in the institution of courts or their districts the state administration of justice may order the involuntary transfer of judges to another court or out of office, but only under the condition that their salary will be paid continuously.

These regulations do not affect commercial judges, lay assessors and jury members.

potreby proti svojej vôli preložení na inú, aj nižšiu pozíciu, pričom v prípade nesúhlasu s preložením na nižšiu pozíciu dával zákon ešte možnosť odchodu zo služby na vlastnú žiadosť.⁴¹⁾

Čo sa týka neodvolateľnosti sudcov v plnom rozsahu došlo k jej prelomeniu v roku 1942 potom, čo sa do problému „nespoľahlivej súdnej činnosti“ (už spomínané ustavičné výčitky vlády hlavne čo sa týkalo tvrdosti postihov protištátnych prejavov a aktivít) vložil vodca osobne, mu bolo Reichstagom priznané právo (na legálnej úrovni samozrejme, pretože de facto toto právo už vykonával) odvolávať sudcov len na základe svojho presvedčenia, že si neplnia dostatočne svoje povinnosti.

Zákon o nemeckých úradníkoch

Tento zákon predstavoval zavŕšenie personálnej závislosti úradníctva a súdnicstva na nacistickej vláde na zákonnej úrovni. Vydaný 26. januára 1937 a členený do 14 oddielov preberal obsahovo zákon o znovuoobnovení úradníctva a ďalej ho doplňoval. Bol koncipovaný ako by sa dalo čakať hlavne povinnostne. To znamená, že prevažne sa zaoberal povinnosťami úradníka k Ríši, strane a vodcovi, a jeho právami iba okrajovo. Vzťah úradník – štát bol charakterizovaný ako vernostný, pričom jeho obsahom bola požiadavka absolútnej a bezhraničnej vernosti a tomu zodpovedajúce plnenie svojich povinností, a to i nad rámec bežných služobných úloh. To znamená napríklad povinné nadčasy v prípade potreby, rôzne obmedzenia pohybu a príkazy k zdržovaniu sa na určitom mieste ak to bude potrebné pre plnenie služobných povinností, alebo povinné vyžiadanie si súhlasu pre výkon druhotnej činnosti popri služobnom pomere.

Zákon ďalej stanovoval povinnosť mlčanlivosti, čo je pochopiteľné, a povinnosť nestrannosti, čo je zase trochu úsmevné a ďalej definoval, kto môže byť

V článku 130 obsahovala ústava slobodu politického myslenia a doslova hovorila, že úradníci slúžia celej spoločnosti a nie konkrétnej strane:

Article 130

Beamte serve society in its entirety, not a specific party. All Beamte enjoy freedom of political opinion any freedom to join clubs and organizations.

According to legal Reich specification, Beamte will be given specific Beamte representation.

⁴¹⁾ Úplné znenie zákona znovuoobnovení úradníctva v anglickom jazyku sa nachádza v prílohe k tejto práci.

úradníkom Ríše v zmysle rasovom a náboženskom na základe Norimberských zákonov a dotiahol tak vylúčenie Židov z verejnej správy do konca.

Význam vernosti a oddanosti podtrhávala tiež povinnosť zložiť prisahu vernosti vodcovi a strane.

Zákon o znovuoobnovení úradníctva a zákon o nemeckých úradníkoch sa vzťahoval tiež na zamestnancov ríšskych dráh, učiteľov škôl a vysokých škôl, zamestnancov bánk, polície, obcí a krajov a tak vlastne na všetky dôležité a vplyvné oblasti spoločenského života.⁴²⁾

6.1.3. Inštitucionálna závislosť súdov

Najväčšie zmeny sa dotkli pochopiteľne organizácie trestného súdnictva. Hitler si už pred procesom s komunistom van der Lubbem, ktorého nacisti vinili z požiaru Reichstagu, ktorý podľa istých teórií zosnovali sami nacisti, aby tak dosiahli vyhlásenie výnimočného stavu (dekrét na ochranu ľudu a štátu), pravdu sa asi už nedozvieme, uvedomoval, že súdnictvo stojí nezávisle na vláde a toto bude prekážkou pri získavaní absolútnej moci. Van der Lubbeho síce nakoniec odsúdil súd na smrť, ale k verdiktu dospel vlastnou rozhodovacou činnosťou, a nie z pokynu nacistickej vlády. V tomto prípade tiež môžeme vidieť nerešpektovanie základných právnych zásad právneho štátu, keď nacisti doslova zo dňa na deň odstránili zásadu zákazu retroaktivity zákona nariadením o uložení a výkone trestu smrti. Toto nariadenie vydané vládou 23.marca 1933 stanovilo spätnú účinnosť dekrétu na ochranu ľudu a štátu, podľa ktorého za takýto skutok ako spáchaný počas výnimočného stavu bolo možné uložiť trest smrti. Okrem toho ešte stanovilo možnosť uložiť trest smrti obesením.⁴³⁾ Hitler sa teda rozhodol zriadiť vedľa všeobecnej sústavy riadnych ríšskych súdov (to sú úradné súdy, zemské súdy, vrchné zemské súdy a Ríšsky súd) ešte mimoriadne súdy (Sondergerichte) a Ľudový súdny dvor (Volksgerichtshof) aby tak obišiel právne záruky žalovanej strane, ktoré mu zatiaľ ešte boli poskytované pred riadnymi súdmi.

⁴² TAUCHEN, Jaromír. Právní postavení úřednictva ve Třetí říši. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2007, roč. 15, č. 3, s. 248 – 249.

⁴³ TAUCHEN Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933 – 1945*. Brno: The European Society for History of Law, 2010, s. 43.

Mimoriadne súdy

Mimoriadne súdy zriadené nariadením o zriadení mimoriadnych ríšskych súdov z r.1933 stíhali na začiatku svojej existencie trestné činy uvedené v nariadeniach na ochranu ľudu a štátu a na ochranu pred úkladnými útokmi proti vláde. Ich vecná príslušnosť bola však postupom času rozširovaná na rôzne ďalšie trestné činy, ktoré mali všetky spoločného menovateľa a to odpor voči nacistickej ideológii.

V súvislosti s rozširovaním vecnej príslušnosti sú najdôležitejšie dve nariadenia. A to nariadenie vydané 20.novembra 1938 oprávňujúce v istých prípadoch štátnych zástupcov žalovať za zločiny u mimoriadneho súdu aj v prípade, že vecná príslušnosť patrila riadnym súdom a nariadenie o zjednodušení súdnictva z 1.septembra 1939, keď bolo toto rozšírené aj na prečiny. Slovné spojenie „v istých prípadoch“ samozrejme malo za účel čo najviac rozviazať štátnemu zástupcovi ako jednostrannému zástupcovi režimu ruky a preto sa za ním skrývali alibistické pojmy ako „s ohľadom na vysokú zavrhnutiahodnosť“, „závažné ohrozenie verejného poriadku“, „závažné ohrozenie verejnej bezpečnosti“, „vážne ohrozujúce mravnosť“, atď. Toto v praxi znamenalo, že absolútna väčšina procesov s politickým podtónom sa odohrávala pred mimoriadnymi súdmi.

Pojednávanie pred mimoriadnym súdom predstavovalo pre režim isté záruky odsúdenia nepohodlných osôb svojim zvláštnym režimom, odlišným od pojednávania pred všeobecnými súdmi. Tieto záruky boli vydobité na úkor práv obžalovaného, ktorý napríklad nemal právo podať odvolanie (napriek tomu, že mu bolo možné uložiť i trest smrti), právo na obhajcu bolo časom oklieštené až na určité minimum prípadov, lehota medzi predvolaním na pojednávanie a pojednávaním sa postupom času postupne skrátila z jedného týždňa na jeden deň, namiesto svedeckej výpovede postačovalo prečítať protokol a právo na obhajobu bolo obmedzené tiež tým, že sudca mohol podľa svojej vôle jednoducho odignorovať navrhovaný dôkazný prostriedok, pričom už sama táto možnosť predpokladala jej hojné využívanie.⁴⁴⁾

⁴⁴ TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933 – 1945*. Brno: The European Society for History of Law, 2010, s. 150 – 153.

Ľudový súdny dvor

Ľudový súdny dvor zriadený v roku 1934 zákonom o zmenách v trestnom zákone a trestnom procese riešil najzávažnejšie prípady vlastizrady a zemezrady, ktoré predtým spadali do vecnej príslušnosti Ríšskému súdu v rámci sústavy riadnych súdov. Menej závažné prípady vlastizrady a zemezrady riešili vrchné zemské sudy.⁴⁵⁾

Tento obzvlášť tvrdý súd sa skladal účelovo zo sudcov z radov presvedčených národných socialistov a nacistických posluhovačov, ktorých menoval Hitler osobne. Medzi nich patril aj nechválne známy predposledný predseda tohto súdu, a paradoxne bývalý komunista Roland Freisler, ktorý poslal na smrť tisíce ľudí. Pred týmto súdom už o nejakých právnych zárukách nemôže byť ani reči.

Aj vecná príslušnosť tohto súdu bola postupom času rozširovaná hlavne na vojenské delikty a všeobecne rozhodoval tie najzávažnejšie protinacistické skutky. Jeho význam bol najmä odstrašujúci a propagandistický.

Mimoriadne sudy a ľudový súdny dvor neboli jedinými súdmi vystupujúcimi zo sústavy riadnych súdov. Veľký význam pre režim mali aj stranícke sudy zriadené po roku 1933, ktoré vznikli zo straníckych vyšetrovacích a zmierovacích výborov (Untersuchungs- und Schlichtungsausschüsse alebo skrátene Ushla) a ktoré vykonávali súdnu právomoc nad členmi strany. Tieto sudy mali dvojaké opodstatnenie.

Na jednej strane kontrolovali plnenie povinnosti členov NSDAP, dodržiavanie stanov strany, teda udržiavali poriadok vo vlastných radách a v prípade potreby ukladali sankcie.

A na druhej strane vyňali členov strany z pôsobnosti riadnych súdov, čo prakticky znamenalo beztrestnosť, čo sa týka zločinov spáchaných v záujme režimu, keďže u týchto súdov bola záruka stranícko – konformného rozhodovania na rozdiel od riadnych súdov. Typickým príkladom tohto poslanca straníckych súdov je Noc dlhých nožov alebo Krišťáľová noc, keď sudy oslobodili množstvo kriminálnikov

⁴⁵ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role Gestapa*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 128 – 129.

z radov NSDAP obvinených z vrážd, ublížení na zdraví, krádeží, atd'. pod zámienkou boja za ideály národno-sociálneho hnutia.

Rovnaké určenie ako stranické súdy mali aj súdy SS (SS-Gerichtsbarkeit) ohľadom príslušníkov SS a policajné súdy (Polizei-Gerichtsbarkeit) ohľadom príslušníkov polície. Na rozdiel od stranických súdov, však prejednávali aj prípady trestných činov tretích osôb proti príslušníkom SS a polície vrátane bojových oddielov SS, ktoré tak nespádali pod riadne vojenské súdy Wehrmachtu (Wehrmachtgerichtsbarkeit).⁴⁶⁾

So zavedením domobrany v roku 1944 kvôli nepriaznivému vývoju vojny vznikli tiež vojenské súdy pre jej príslušníkov (Gerichtsbarkeit des Deutschen Volkssturms) za účelom udržania poriadku a poslušnosti. Najčastejšie riešili prípady neuposlušnosti rozkazu a dezercie, ktoré tvrdo trestali a pôsobili tak odstrašujúco na „vojakov“ (v úvodzovkách pretože išlo prevažne o povolancov z radov starcov a detí) domobrany.⁴⁷⁾

Oblasť trestného práva ale nebola jediná, v ktorej sa prejavili inštitucionálne zásahy strany do súdnictva. V záujme implementovania nacistickej ideológie dávala strana vzniknúť i rôznym súdom, ktoré presadzovali jej záujmy i v iných špecifických oblastiach.

Genetický zdravotný súd mal za úlohu presadzovať nacistickú politiku „rasovej hygieny“, ktorá mala za cieľ zdokonaľiť rasu očistením od dedičných chorôb. Tento súd rozhodoval o sterilizáciach ľudí s rôznymi fyzickými, alebo psychickými defektmi a chorobami, aby sa tak neprenášali z generácie na generáciu. V 30-tych a 40-tych rokoch bol odbor genetiky ešte v plienkach a to spolu s nacistickým generálnym prístupom „tonu liečby na gram choroby“ znamenalo, že sterilizácia bola nariadená jednak v prípadoch len čistého podozrenia z dedičnej choroby a jednak v prípadoch ľudí trpiacich chorobami, ktoré vôbec dedičný

⁴⁶ TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933 – 1945*. Brno: The European Society for History of Law, 2010, s. 157 – 159.

⁴⁷ DE QUESADA, Alejandro. 2009. *Der Deutscher Volkssturm: Organisation and Military History od the German People's Militia* [online]. Jugend and Volkssturm, 17. júl 2009 [cit. 29.7.2012]. Dostupné na WWW: <<http://hbandvolksturm.devhub.com/blog/59209-history-of-the-german-ww-ii-volksturm>>.

charakter nemali. Takto boli teda sterilizovaní aj slepí alebo hluchí ľudia a bez náležitých skúmaní, rozborov a podkladov ľudia trpiaci epilepsiou, mániodepresiou, schizofréniou, atď.

Súdy spoločenskej cti sa zase orientovali na hospodársku a pracovnú oblasť každodenného života a mali presadzovať myšlienky kolektivismu, ktorý preferoval národ pred jednotlivcom, spoločenskej rovnosti, pracovnej poslušnosti, efektivity a mali mať výchovný účinok na nemecké obyvateľstvo a zvýšiť tak hospodársku prosperitu Ríše. Súdy riešili spory zamestnancov proti zamestnávateľom v prípadoch urážky, vykorisťovania obyvateľstva nízkymi mzdami, chýb vedenia, atď., pričom sankciami boli pokuty, alebo aj strata spôsobilosti viesť podnik, čo bolo vážnym zásahom do súkromného práva, keďže sa často jednalo o malé súkromné podniky.⁴⁸⁾

Nacistická vláda sa snažila vplývať na sudcov a vychovávať budúcich sudcov (ale tiež advokátov) aj rôznymi školeniami a výchovnými tábormi. Tieto mali upevňovať národné, kolektívne zmýšľanie a mali krajne ideologický podtón na úkor odbornej oblasti vzdelávania. Do štúdia práva boli zavedené predmety študujúce národne – sociálnu ideológiu a rasistické teórie a na ceste medzi štúdiom a povoláním sudcu sa konalo množstvo skúšok a previerok, ktoré mali jediný účel a to vychovať presvedčeného národného socialistu, pretože iba ten mohol povolať sudcu svedomito vykonávať.

Podriadenie práva novému pánovi sa samozrejme nevyhlo ani advokácii. Postup čistiek v advokácii je paralelný s postupom čistiek v úradníctve. Zároveň so zákonom o znovuoobnovení úradníctva v roku 1933 bol vydaný aj zákon o povolení výkonu advokácie s rovnakými dôsledkami, t.j. zákaz výkonu povolania advokáta neárijským osobám s výnimkami rovnakými ako u úradníkov, pričom rovnako ako u úradníkov došlo k tomuto zákazu v plnom rozsahu v roku 1935, kedy bola aj tu venovaná zvláštna pozornosť Židom, ktorí mohli pred súdom zastupovať iba židov a iba v určitých prípadoch.

Politický vplyv na advokátov a právnikov vo všeobecnosti vykonávala vláda prostredníctvom právnických časopisov ako Nemecké právo (Deutsches Recht) a

⁴⁸ LINDER, Marc. *The Supreme Labour Court in Nazi Germany: Jurisprudential Analysis*. Frankfurt am Main: V. Klostermann, 1987, s. 88 – 90.

Časopis akadémie pre nemecké právo (Zeitschrift der Akademie für Deutsches Recht) a prostredníctvom právnických organizácií s povinným členstvom ako Zväz národne – socialistických nemeckých právnikov (Bund Nationalsozialistischer Deutscher Juristen) a Nemecký právnický front (Deutsche Rechtsfront), v ktorom sa sústreďovali aj osoby bez právneho vzdelania vykonávajúce činnosti nejakým spôsobom s právom súvisiace ako tlmočníci, znalci, auditori, atď.⁴⁹⁾

Zaujímavosťou, ale nie bez logickej náväznosti je, že po celú dobu nacistickej vlády sa režim snažil udržať dojem nezávislosti a nestrannosti súdnictva, čo bolo zdôrazňované na rôznych miestach. Sudcom boli na jednej strane dávane nepriame i priame pokyny ako rozhodovať a na strane druhej prizvukované, že sudca je povinný rozhodovať nestranne a nezávisle, čo obsahovala aj stále formálne platná ústava, zákon o organizácii súdnictva alebo nacistami novo vydaný spomínaný zákon o nemeckých úradníkoch. Ale v nacistickom štáte sa myslelo nezávislosťou a nestrannosťou niečo iné, než mala na mysli ústava, a síce, že sudca je nezávislý a nestranný, ale iba v rámci národne – sociálnej ideológie, keďže tá predstavovala jediný možný spôsob správneho a právneho rozmýšľania a teda ako náhle bol sudca v jej rámci, bol nezávislý a nestranný. Všetko ostatné bolo bezprávne. Najlepšie to vystihuje Frank vo svojej knihe *Národne – sociálny sudca stojí v strede budovania národne – sociálneho práva* (Der nationalsozialistische Richter steht im Mittelpunkt des nationalsozialistischen Rechtsaufbaues):

„To čo je veľké na povolání sudcu vychádza z toho, že je reprezentantom večného vedenia a nositeľom večných zákonov chrániacich krv národa... Sudcovia sú pri svojom rozhodovaní slobodní a voľní; nemali by sa cítiť poddaní inému zákonu, než je životný zákon nášho národa.... Súdne rozhodovanie má byť úprimná a životnej realite blízka práca, slúžiaca národu...Je dôležité, aby sudca pochopil, že ho národný socializmus ochraňuje v jeho nezávislosti na poli národne – sociálneho svetového názoru a vedenia národa. Národný socializmus po ňom požaduje jeho súňáležitosť s

⁴⁹ TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933 – 1945*. Brno: The European Society for History of Law, 2010, s. 64 – 69.

onou svetonázorovou oblasťou a oblasťou tvorby vôle, ku ktorým tiež náleží Vodca a jeho rozhodnutia."⁵⁰)

6.2. Vytváranie súdneho rozhodnutia

Na základe čoho teda mal sudca v pojednávaní rozhodovať a ako malo také rozhodnutie vyzeráť? Vráťme sa teraz späť k nacistickému dualizmu práva vrodeneho a práva prejaveneho. Právo vrodene v podaní Volksgeistu stojí ako dokonalé právo nad právom prejavovým a je primárnym prameňom práva v duši a krvi každého pravého Nemca. Ak chcem teda zistiť, čo právo v tom ktorom prípade hovorí, musím sa ponoriť do svojho vnútra. Ja teda pochopiteľne nie, pretože mne sú brány Volksgeistu zavreté. Budem teda hovoriť z nemeckého uhla pohľadu.

Ako sudca mám k dispozícii teda dve odnože práva, podľa ktorých budem rozhodovať a ktoré oboje upravujú zhodný predmet. Hneď na začiatku mi musí teda nutne napadnúť, čo mám robiť ak zistím rozpor práva vrodeneho a práva prejaveneho. Stavajúc na nacistickom právnom učení na prvý pohľad jednoduchú odpoveď – dám prednosť právu vrodeneému – nie je zďaleka jednoduché logicky si obhájiť.

Ako sudca budem teda načúvať svojmu vnútru, podľa ktorého sa rozhodnem určitým spôsobom. Právny predpis mi ale ohľadom tej istej veci radí rozhodnúť inak. A teraz sa musím rozhodnúť. Dám prednosť svojmu Volksgeistu, ktorý stojí nad prejavovým právom? Alebo dám prednosť prejavovému právu?

Režim prostredníctvom svojich právnických hláv mi de facto prikazuje oboje. Keďže vrodene právo ako dokonalejšie má primát pred prejavovým, musím dať prednosť jemu. Prejavové právo je však prejav Volksgeistu vo svojej dokonalosti samej, pretože pochádza od Vodcu, takže dochádzam k záveru, že právo prejavové je vlastne právo dané (s výnimkou Weimarských predpisov a tak pracujeme teda s právnymi predpismi Tretej ríše) a teda to isté. To ale odporuje nacistickému pojatiu dualizmu, ktoré už samé tvrdí, že v prípade ich rozporu mám dať prednosť právu

⁵⁰ LINDER, Marc. *The Supreme Labour Court in Nazi Germany: Jurisprudential Analysis*. Frankfurt am Main: V. Klostermann, 1987, s. 15.

vrodenému. Na otázku ako vôbec môže Volksgeist vydať dva protichodné príkazy a tak nastať rozpor práva vrodeného a práva prejaveneho už odpoveď neviem.

Samozrejme je tu ešte možnosť, že keďže môj Volksgeist odporuje právu prejaveneho Vodcom a teda Vodcovmu Volksgeistu, ktorý je dokonalý, nie som čistokrvný Árijec. Záver, ktorý si radšej nechám pre seba. Obávam sa ale, že vzhľadom na nejednotnosť judikatúry (v skutočnosti spôsobenej absenciou pevných pravidiel rozhodovania) som nebol zďaleka jediný sudca, ktorý k takému záveru došiel. A to nám opäť koncept onoho Volksgeistu, ktorý jednotne radí všetkým Nemcom trochu narušuje. Toto narušenie môžeme ďalej doviest' k dokonalosti faktom, že všetci sudcovia, ktorí po roku 1935 zostali vo funkcii boli podľa hodnotenia vlastných predpisov Ríše, teda podľa hodnotenia práva prejaveneho, prípadne Volksgeistu, čistokrvní Árijci a teda disponovali Volksgeistom. Nutne teda musíme prehlásiť, že to, čo je právom podľa Volkgeistu, ktorému načúva jeden sudca je bezprávim podľa toho istého Volksgeistu, ktorému v tej istej veci načúva iný sudca. A ak neexistovalo niečo ako inštitút „pokazeného načúvadla“, zase raz dochádzame k logicky rozpornému záveru, a síce, Volksgeist hovorí, že právo je bezprávim.

Nacistická právna teória hovorí, že Volksgeist je len jeden, žije vo všetkých Nemcoch a znamená všetko právne a správne pre nemecký národ. Zároveň ale hovorí, že svojou dokonalosťou je prezentovaný vo Vodcovi. To nám hovorí, že teda Volksgeist v bežných Nemcoch nie je úplne dokonalý, ale má odchylky. A tak to, že jeden sudca rozhoduje inak ako druhý v rovnakej záležitosti by sme mohli vysvetliť drobnými odchylkami Volksgeistu sudcu od dokonalého Volksgeistu Vodcu.

Ale napríklad rozhodnutie sudcu o vine človeka a následné odsúdenie na 6 rokov väzenia, s čím Hitler nesúhlasí a na základe toho je v ďalšom procese dotyčná osoba odsúdená na smrť, s čím už Hitler súhlasí sa sotva dá nazvať drobnou odchylkou. Tak tomu bolo v procese s Mildred Harnackovou, ktorá bola odsúdená na smrť za napomáhanie nepriateľovi, vlastizradu a špionáž.⁵¹⁾

⁵¹ IHDE, Jennifer. 2001. 1943. *Mildred's parting* [online]. Honoring Mildred Fish Harnack 30. január 2001 [cit. 1.8.2012]. Dostupné z WWW: <http://archives.library.wisc.edu/uw-archives/mfh/sectionpages/Part2/1943_mildredsparting.html>.

A to zase znamená, že žiadne univerzálne právo/správnosť v krvi a teda Volksgeist vlastne neexistuje, pretože hoci sú v tomto prípade Vodca aj dotyčný sudca čistokrvní Árijci, rozhodli rozporne. Tiež je tu samozrejme možnosť, že Vodca nie je čistokrvný Árijec. Tá ale na tomto závere nič nemení, takže to uveďme iba pre úplnosť.

Už sami nacisti nám podávajú dôkaz, že to s tým Volksgeistom predsa len také jednotné nebude, keď ako sme mohli doteraz vidieť, sa dlhodobo všemožnými spôsobmi a prostriedkami snažili ovplyvniť rozhodovanie sudcov a otočiť ho „správnym“ smerom. Keby predsa nemecký Volksgeist radil všetkým sudcom, ako čistokrvným Árijcom rovnako, nebolo by takých praktík potreba. Zdá sa teda, že Volksgeist bol skutočne iba jeden a volal sa Vôľa Vodcova. Avšak mal len jeden domov a to práve Vodcu.

Tento záver podporuje aj inštruovanie sudcov nacistickými právnikmi, že pri rozhodovaní majú sudcovia rozhodnúť tak, ako by rozhodol Vodca, čo je konečne celá účelová nacistická právna filozofia v jednej vete vyzlečená z Volksgeistovského kabáta.

Záver

Cieľom tejto práce bolo v danom rozsahu načrtnúť obsah nacistickej právnej filozofie. Jej východiská, účel, ciele a spôsoby, akým ich chce dosiahnuť. V súvislosti s tým sú v nej rozobrané praktické prejavy nacistickej právnej teórie, teda právo Tretej ríše a tiež jej súdny systém a spôsob jeho fungovania, keďže súdnictvo tvorí neodmysliteľnú súčasť právneho systému ako záruka vynútiteľnosti práva.

V tejto práci je možné vidieť nezmyselnosť a vnútornú nelogickosť nacistickej filozofie práva ako dôsledok totalitného štátu, ktorého snaha presadiť a legitimizovať svoj cieľ všetkými možnými prostriedkami sa prejavuje v účelovosti, ktorá je neoddeliteľne spätá s nacistickým právom a všetkým, čo sa ho týka, rovnako ako so všetkým spoločenským dianím, na ktoré má štát nejaký vplyv. Je očividné, že nezmyselnosť tejto filozofie vznikla preto, že ju bolo nutné uspôsobiť alebo doslova vymyslieť aby ospravedlnila nacistický zámer, ktorý vznikol ako prvý a filozofia, ktorá oficiálne bola jeho východiskom, bola v skutočnosti jeho dôsledkom.

Mýty o Volksgeiste a argumenty o prozreteľnosti zastrelili snahu odstrániť zo spoločnosti v čo najväčšej miere formálny právny poriadok a spolu s ním i právnu istotu a to vyústilo v štát, kde sú právo i národ podriadené hŕstke vládnucich jednotlivcov a v dokonalý model diktatúry, v ktorej je právna istota na papieri absolútna vďaka neomylnému a univerzálnemu nemeckému Volksgeistu a v realite absolútne žiadna, keď sudca môže rozhodovať podľa zákona i proti nemu, podľa toho ako uzná za vhodné jeho presvedčenie.

Slovné spojenie „účel svätých prostriedkov“ v tomto prípade platilo dvojnásobne a i keby sme označili nacistický účel, ktorým je prežitie národa za každú cenu na úkor všetkého ostatného a všetkých ostatných za legitímny, skončíme vo svete, v ktorom sa berie ohľad výlučne na celý národ a absolútne sa nehľadí na jednotlivca. Ale národ netvorí nikto iný ako jednotlivci a preto urobiť zo všetkých jednotlivcov otrokov národného snaženia o prosperitu a prežitie robí otroka z celého národa, ktorý tak účelovo žije pre život sám a nepozera sa na jeho kvalitu.

Resumé

The diploma thesis goes through the problem of nazi legal philosophy. It analyses philosophy of law of the Third Reich throughout more than ten years of its existence, from 1933 to 1945. In relation with the theme, it also describes nazi state machinery, its judicial system and positive law.

The law of nazi german state cost the life of thousands with reference to racial differences and superiority of Aryan race. This work shows causes as well as consequences of this law. It shows how dictatorial regime of the Third Reich legally overthrew foregone legal system with nearly all its democratic foundations and turned it to obedient servant of its national socialist ideology, ignoring basic values of humanism suchs as tollerance and equality of people. All in the name of superiority of German nation and purity of blood derived from historical mysticism without any rational basis.

Practical impacts of nazi german philosophy in form of brief assessment of constitutional, civil, penal, labor and family law as well as judicial subordination to executive power and absence of any kind of divison of state powers in contrast with legal state principles complements the final irrational and absurd image of nazi legal philosophy and nazi law.

Zoznam použitých zdrojov

Monografie:

PAXTON, Robert.O. *Anatomie Fašismu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 236 s.

KNAPP, Viktor.. *Problém nacistické právni filosofie*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, 239 s.

ŠTÚR, Svätopluk. *Nemecká vôľa k moci*. Bratislava: Obzor, 1967, s. 12 – 18., 236 s.

PIEKALKIEWICZ, Janusz. *Stalingrad*. Plzeň: Mustang, 1996, 473 s.

TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj trestního soudnictví v Německu v letech 1933 – 1945*. Brno: The European Society for History of Law, 2010, 182 s.

GRASSEL, Sebastian. *Die juristische Fachsprache im "Dritten Reich"*. München: Grin Verlag, 2011, 36 s.

ROSENBERG, Alfred. *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*. München: Hoheneichen-Verlag, 1930, 405 s.

HITLER, Adolf. *Mein Kampf*. München: Verlag Franz Eher Nachfahren, 1925.

SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role Gestapa*. Praha: Naše vojsko, 1986, 448 s.

LINDER, Marc. *The Supreme Labour Court in Nazi Germany: Jurisprudential Analysis*. Frankfurt am Main: V. Klostermann, 1987, 290 s.

RAUSCHNING, Hermann. *Rozmluvy s Hitlerem*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2006, 204 s.

Zborníky:

TAUCHEN, Jaromír. Doložky veřejného blaha a neurčité právní pojmy v nacistickém smluvním právu. In COFOLA 2011, Žatecká, Kováčová, Horecký, Omáčka (ed). *The Conference Proceedings*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 1767 s.

Internetové zdroje

TRUEMAN, Chris. *Nazi Germany* [online]. History Learning Site, 2000 [cit. 2.7.2012]. Dostupné z WWW:

<<http://www.historylearningsite.co.uk/Nazi%20Germany.htm>>.

WENDEL, Marcus. *Regional Structure* [online]. Axis history factbook 4. október 2009 [cit. 2.7.2012] Dostupné z WWW:

<<http://www.axishistory.com/index.php?id=31>>.

RAI, Neetij. *Basic concept of savigny's Volksgeist* [online]. Academia.edu [cit. 15.7.2012]. Dostupné z WWW:

<http://ksl.academia.edu/NeetijRai/Papers/409602/BASIC_CONCEPT_OF_SAVIGNY_VOLKSGEIST>.

Potsdam.de. 1933 - Day of Potsdam [online, cit. 22.7.2012]. Dostupné na WWW:

<<http://www.potsdam.de/cms/beitrag/10000945/33981/>>.

LIPPMAN, David H. *The Last Year – The Weeks Before* [online]. World War II plus 55 [cit.25.7.2012]. Dostupné na WWW:

<http://usswashington.com/worldwar2plus55/dl30au39_12_e.htm>.

IHDE, Jennifer. 2001. 1943. *Mildred's parting* [online]. Honoring Mildred Fish Harnack 30. január 2001 [cit. 1.8.2012]. Dostupné z WWW:

<http://archives.library.wisc.edu/uw-archives/mfh/sectionpages/Part2/1943_mildredsparting.html>.

Odborné časopisy

TAUCHEN, Jaromír. Žena v právním řádu Třetí říše. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2008, roč. 16, č. 2, s. 81 – 83.

TAUCHEN, Jaromír. Právní postavení úřednictva ve Třetí říši. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2007, roč. 15, č. 3, s. 247 – 248.